

N:o 32, i anledning af väckta motioner, angående sättet för utseende af deputerade för markegångstaxornas upprättande.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Onsdagen den 13 Mars 1867.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades ett protokolls-utdrag för den 11 dennes och protokollet för den 9 sistlidne Februari.

Grefve Wachtmeister, Hans: Sedan nu handläggningen af samtliga Hufvudtitlarne är afslutad inom Stats-Utskottet, får jag anhålla om permission till den 23 dennes.

Till denna anhållan lemnade Kammaren, uppå gjord proposition, sitt bifall.

Företogs val af en ledamot i Konstitutions-Utskottet efter Herr Dickson, Carl, hvilken med Kammarens tillstånd nämnda befattning frånträdte; och befanns, vid valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedd:

Herr Adlersparre, Rudolf, med 31 röster.

Efter förmälan, att Herr Adlersparre, som nu blifvit vald till ledamot i Konstitutions-Utskottet, förut varit suppleant i samma Utskott, hemställde Herr Grefven och Talmannen, att val af en suppleant i meranämnda Utskott efter Herr Adlersparre skulle företagas nästa Lördag den 16 dennes; hvilket bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 9 och 11 dennes bordlagda Utlåtande N:o 29, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, i fråga om den under N:o 2 vid Skeppsbron i hufvudstaden belägna, Kronan tillhöriga f. d. Ridderstolpeska egendomens användande till byggnad för Telegrafverket.

1:sta punkten.

Herr von Ehrenheim: Med anledning af Stats-Utskottets afstyrkande Utlåtande anhåller jag att få, till fullständigande af hvad Kongl. Maj:ts Proposition innehåller, lemna några upplysningar. Det är santt, såsom äfven Stats-Utskottet anmärkt, att räntan å den summa, Staten torde kunna erhålla för f. d. Ridderstolpeska egendomen, och det belopp, som skulle erfordras för dess reparation och ombyggnad, såvida den skulle apteras till ifrågavarande ändamål, blefve betydligt högre än den hyra, som för det närvarande erlägges för Telegrafverkets lokal, men härvid är likväl att erinra, först och främt att hyreskontraktet för verkets nuvarande lokal tilländagår den 1 Oktober innevarande år och det är ovisst, huruvida den sedan får bibehållas för samma pris, samt vidare att lokalen i sitt nuvarande skick är för inrättningen alldeles otillräcklig. Der varande batterirum motsvarar på långt när icke behovet, der finnes endast ett mycket litet rum för budbärarne, och apparatrummen äro låga och mörka samt i anseende till gasen om aftnarne och nätterna oerhördt varma, hvilket naturligtvis måste medföra stora svårigheter i ett verk, der arbetet måste fortgå både nätter och dagar. Endast ett gemensamt rum finnes för mottagning och afsändning af telegrammer, och det är beläget en trappa upp samt således mindre bekvämt för allmänheten. Oaktadt dessa olägenheter skulle verket kunna bibehållas i sin nuvarande lokal, derest icke dess verksamhet alltmer och mer utvidgades, och om icke svårigheter mötte att i samma egendom erhålla större utrymme. I förstnämnda afseende ber jag att få meddela följande upplysningar. År 1853 fanns endast en apparat, år 1863 10, år 1866 17, och för det närvarande 24; år 1853 var expeditionernes antal 728, år 1860 145,754 och år 1866 237,513. Om man tager i betraktande den nedsättning, som beviljats i vissa portosatser och den årliga sträckningen af nya telegraftrådar, kan man med skäl antaga att rörelsen kommer att forfarande stiga, och att, om den det gör, den nuvarande lokalen blifver alldeles otillräcklig. Det har ur sådan synpunkt synts Kongl. Maj:ts nödvändigt att fästa Riksdagens uppmärksamhet på förhållandet, innan en Kronans egendom, som för ändamålet vore särdeles väl belägen, Kronan afhändes. Det är gifvet, att lokalen för Telegrafstyrelsen bör vara kombinerad med den för Stockholms centralstation och att, då verket redan nu fordrar vidsträckt utrymme och inom en nära framtid kommer att fordra ännu större, det måste blifva förenadt med stora svårigheter att åt verket förhyra en välbelägen och tillräcklig lokal. Konkurrenten är mycket inskränkt och Staten kan till följd deraf nödgas att betala en oskäligen hög hyra. I afseende å det uppgjorda kostnadsförslaget för egendomens ombyggnad har anmärkts, att deraf icke kunde synas, om reparation af grunden äfven vore inberäknad. Jag har väl icke nu tillgång till ritningen och kostnadsförslaget, men af Öfverintendent-embetets skrifvelse framgår, att kostnaden för grundens reparation är inberäknad uti kostnadssumman för husets ombyggnad. Det är klart, att icke större del af den ifrågavarande egendomen skulle tagas i anspråk för Telegrafverket, än detsamma oundgängligen behöfde, utan skulle den del af huset, som blefvo disponibelt för andra ändamål, med fördel för Staten kunna användas till inrymmande af något

utaf de öfriga Statens embetsverk, som för det närvarande äro inhysta i hyrda lokaler, såsom händelsen är med Kommerse-kollegium, Serafimerordens-gillet, Öfverintendents-embetet och Krigs-hofrätten. Öfverlemnande åt Kammaren att i saken besluta, har jag endast velat meddela dessa upplysningar.

Herr Fåhræus: Med den föregående talaren skulle jag villigt instämma deruti, att ifrågavarande hus helst borde bibehållas i Kronans ego, om det nemligen i dess närvarande skick kunde användas för något Kronans ändamål, men, då Öfverintendents-embetet utredt, att för möjligheten att använda detsamma erfordras en reparationskostnad, som skulle belöpa sig till icke mindre än 98,000 R:dr, ställer sig frågan annorlunda. Utskottet har visserligen icke förbisett, att Telegrafverket snart nog kan komma i behof af större lokal, men hvarken Kongl. Maj:ts Proposition eller de öfriga handlingar, som varit för Utskottet tillgängliga, hafva gifvit anledning dertill, att sådan för det närvarande eller i den närmaste framtiden är för verket behöflig. Utskottet har ej beräknat minimisumman för husets försäljning till högre belopp än 120,000 R:dr, ehuru det icke lider något tvifvel, att ett eller par tiotusental R:dr mera skulle kunna erhållas, men i hvarje fall skulle ändock bokföringsvärdet å egendomen, derest den bibehålles i Statens ego, uppgå till 218,000 R:dr. Efter 5 procent skulle sålunda hyra af lokal för Telegrafverket stå Staten till 10,900 R:dr, och efter 6 procent till 13,080 R:dr. Jag hemställer, om det skulle vara med klok hushållning öfverensstämmande att använda en så dyr lokal för ett enda embetsverk, hvilket, enligt hvad Stats-Utskottets Utlåtande upplyser, för det närvarande är inhyrdt för 5,550 R:dr. Jag får härvid erinra, att det finnes tvänne embetsverk, Öfverintendents-embetet och Serafimerordens-gillet, som hyra lokaler för tillsammans icke mer än 2,900 R:dr. Nu är visserligen Telegrafverkets tjänstemannapersonal en tredjedel större än dessa båda verks, men, för att göra jembförelsen adæquat, vill jag tillägga 50 procent, då hyran för deras lokaler blifver 4,350 R:dr, samt, för erhållande af ett centralt läge, ytterligare 50 procent, då hyran ändock icke blifver högre än 6,525 R:dr.

Jag anser visserligen icke omöjligt, att, om de af den siste värde talaren meddelade upplysningar varit för Utskottet tillgängliga, Utskottet hade kommit till ett annat resultat, men, då de nu icke varit det, hemställer jag, om det varit Utskottet möjligt att fatta annat beslut, än det gjort. Jag medgifver, att det kan vara lämpligt, att Staten eger hus för inrymmande af embetsverken, men jag upprepar att jag icke kan finna annat än att det skulle vara misshushållning att bifalla ifrågavarande förslag, och anhåller derföre om bifall till Utskottets hemställan.

Grefve Wachtmeister, Hans: Det är naturligt, att Telegrafverket önskar bereda sig så ändamålsenlig och rymlig lokal som möjligt, och det är i sin ordning, att hvar och en söker befrämja utvecklingen af hvad han har om händer, men då man å andra sidan tager i betraktande de dryga summor, hvarmed statsutgifterna hvarje år vexas, huru icke allenast nya anslag beviljas, utan äfven förut beviljade stän-

digt ökas, under det man sällan ser någon minskning i utgifterna, måste man blifva betänkt på medel att söka uppehålla den ständigt vexande floden. Det har varit ur denna synpunkt som Utskottet sett saken och ansett sig böra hemställa, om icke de stora kostnader, som äro förenade med ifrågavarande Kongl. Maj:ts förslag, kunde för det närvarande undvikas. Herr Fähræus har ingått i specifikation af kostnadsbeloppen och visat, att Telegrafverket, hvilket nu betalar en hyra af 5,550 R:dr, skulle, derest Kongl. Maj:ts Proposition bifalles, komma att inrymmas i en lokal, som kostade Staten 13,000 R:dr årligen. Det är troligt, att, då det nuvarande hyreskontraktet löper till ända, större belopp kommer att fordras, men förhöjningen kan dock icke blifva så stor, att icke skilnaden ändock blir betydlig. Man har talat om den nuvarande lokalens otillräcklighet och såsom bevis för dess framtida otillräcklighet anfört det hastiga stigandet antalet af batterier, m. m., men jag får fasta uppmärksamheten derpå, att detta stigande egt rum under de sednaste åren, då Telegrafverket varit stadt i utveckling, och att det sannolikt icke kommer att fortgå på samma sätt, sedan antagligen nu de flesta linier blifvit anlagda. Det har äfven anmärkts, att den nuvarande lokalen icke vore nog beqväm, att den vore varm samt belägen en trappa upp. Jag medgifver gerna, att det vore fördelaktigt, om Telegrafverkets lokal vore bättre beskaffad, men jag hemställer, om man icke under nuvarande förhållanden måste fasta sig vid bekvämlighet i sista rummet och anse hushållsaktighet vara nödvändigare. Jag har varit i tillfälle att se telegrafstationer i flera af Europas hufvudstäder, men har ingenstädes funnit dem prydliga. Jag kan icke finna det ändamålsenligt att inrymma Telegrafverket på en tomt, som är en bland de dyraste i Stockholm, och på hvilken måste uppföras en byggnad, som icke endast uppfyller sitt ändamål utan äfven tillfredsställer skönhetsinnet. Då man dessutom icke hört någon klagan deröfver, att Telegrafexpeditionen på något sätt förhindrats i följd af den mindre rymliga lokalen, finner jag ingen fara vid att uppskjuta frågan om anskaffande af ny lokal åt Telegrafverket, och anhåller derföre fortfarande om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Faxe: Utan att vilja ingå i någon granskning af skälen för Stats-Utskottets förevarande hemställan, får jag endast uttala den åsigt att, ehuru Statens tillgångar icke för närvarande medgifva att bevilja det betydliga anslag, som visats vara erforderligt, man likväl icke bör afhända Staten den ifrågavarande egendomen, hvadan jag, utan att yrka bifall till Kongl. Maj:ts Proposition, kommer att motsätta mig 2:dra punkten i Utskottets förslag.

Friherre Tersmeden: De upplysningar, den förste värde talaren lemnat, torde utgöra giltiga skäl för Kammaren att återremittera förevarande Betänkande. Man har under diskussionen förklaradt, att Statsverkets tillgångar icke för närvarande medgifva så betydliga utgifter, som iordningställandet af f. d. Ridderstolpeska huset skulle erfordra, men Stats-Utskottet har gått ännu längre och icke endast afstyrkt Kongl. Maj:ts Proposition, utan äfven tillstyrkt försäljandet af berörda dyrbara egendom. För min del tror jag också, att Statens närvarande

tillgångar äro sådana, att endast de mest oundvikliga anslag böra beviljas, likasom jag anser att Telegrafverket utan synnerlig olägenhet kan ännu ett år förblifva på dess nuvarande ställe, men jag kan å andra sidan ej finna annat än att frågan om egendomens försäljning bör anstå, tills närmare utredning egt rum, och anhåller således af detta skäl om återremiss af Betänkandet.

Herr von Ehrenheim: Med anledning af hvad under diskussionen yttrats, anhåller jag endast få fästa uppmärksamheten derpå, att i Kongl. Maj:ts Proposition för närvarande icke ifrågasatts något anslag, utan endast att »f. d. Ridderstolpeska egendomen må få för Kongl. Maj:ts och Kronans räkning bibehållas, i ändamål att en byggnad, som skulle komma att inrymma lokal för Telegrafstyrelsen och Stockholms centralstation, måtte varda å tomtten uppförd.» Jag anhåller vidare få erinra, att Telegrafstyrelsen aldrig erhållit något direkt statsanslag, utan att dess utgifter bestridts dels af egna tillgångar, dels af anslag från Handels- och Sjöfartsfonden, hvilken står under Kongl. Maj:ts egen disposition, äfvensom att det icke är omöjligt — i detta afseende kan naturligtvis ännu ej någon bestämd förklaring afgifvas — att de inkomster, som härflyta från nämnda källor, skulle kunna bereda tillgångar till den ifrågasatta ombyggnaden, och något direkt statsanslag dertill ej erfordras.

Herr Schartau: Vi hafva kommit öfverens om att förevarande Betänkande skall föredragas punktvis, och jag vill derföre endast tala om 1:sta punkten, som innehåller ett afstyrkande af Kongl. Maj:ts förslag, att f. d. Ridderstolpeska huset skulle efter en vidlyftig reparation öfverlemnas till Telegrafverkets begagnande. För min del får jag då förklara, att i händelse fråga varit om att nämnda hus skulle för en *måttlig* kostnad iständsättas och förändras, så skulle jag gerna hafva gifvit min röst till Kongl. Maj:ts förslag. Nu åter kan jag icke finna annat än att man begär för mycket penningar. Hvad Telegrafverkets nuvarande lokal beträffar, så är det visserligen sannt att denna tillhör, om man så vill, en enskild, men icke en enskild person, utan en borgerlig korporation, och deri ligger en trygghet för verket, att icke hyran för lokalen kommer att obehörigen uppdrifvas. För öfrigt torde man medgifva, att den nuvarande lokalens läge är lika om icke mera beqväm för allmänheten, än den ifrågasatta nyas. Då, såsom jag förut yttrat, fråga nu endast är om 1:sta punkten af Utskottets hemställan, finner jag mig oförhindrad att instämma med dem, som yrkat bifall till densamma.

Herr Tornerhjelm: Hvad beträffar öfverlemnandet af f. d. Ridderstolpeska huset åt Telegrafverket, så finner jag icke någon miss-hushållning deri, när man vet, att Verket kan bestrida ombyggnaden med egna tillgångar. Dessa tillhöra visserligen Staten, men de ingå dock aldrig dit, utan Verket disponerar dem sjelf. Man bör väl tillse, att ett verk af sådan betydelse, som detta, ej blottställes för möjligheten att ofta nödgas ombyta lokal, samt att lokalen erhåller ett ändamålsenligt läge, och i detta afseende torde f. d. Ridderstolpeska huset erbjuda

alla fördelar, man kan önska sig. För öfrigt har jag af sakkunnige personer hört, att den föreslagna ombyggnaden bör kunna verkställas för vida mindre kostnad, än Öfverintendents-embetet beräknat. Af dessa skäl anser jag att man ej nu bör tvärt afslå Kongl. Maj:ts Proposition, utan lemna frågan öppen för vidare utredning, hvadan jag i sådan syftning yrkar återremiss af Betänkandet.

Herr vice Talmannen: Den första satsen i Kongl. Maj:ts Proposition innehåller en hemställan att f. d. Ridderstolpeska egendomen måtte för Kongl. Maj:ts och Kronans räkning bibehållas, den andra, att nämnda egendom måtte öfverlemnas till Telegrafverkets begagnande. När nu Stats-Utskottet i 1:sta punkten af sitt Betänkande afstyrker bifall till Kongl. Maj:ts Proposition, har således Utskottet icke, såsom en talare fattat saken, endast afstyrkt Telegrafverkets inrymmande i berörda egendom, utan äfven egendomens bibehållande för Kronans räkning. Så omfattande är verkligen 1:sta punkten i Utskottets förslag. Om jag ej misstager mig, äro, utom Telegrafstyrelsen, ej mindre än fyra af Statens embetsverk, nämligen, Kommerce-kollegium, Krigs-hofrätten, Serafimerordens-gillet och Öfverintendents-embetet, för närvarande inhyrda i enskilda hus. Då det nu i allmänhet ej torde vara lämpligt att Staten afhänder sig sin fasta egendom, så hemställer jag om det i förevarande fall, då så tydligt behof af lokaler för Statens embetsverk förefinnes, kan vara med klok hushållning öfverensstämmande att Staten afyttrar en så välbelägen egendom, som den ifrågavarande. Af detta skäl, och utan att ingå i någon pröfning, huruvida det ändamål, hvartill Kongl. Maj:it föreslagit att egendomen skulle användas, är det bästa -- i hvilket fall en ny utredning torde vara erforderlig -- motsätter jag mig Utskottets hemställan att Kongl. Maj:ts Proposition, i hvilken föreslagits egendomens bibehållande, måtte afslås, samt instämmer, i och för frågans ytterligare utredning, i yrkandet om återremiss.

Grefve Mörner, Carl Göran: Redan då Kongl. Maj:ts Proposition i förevarande ämne remitterades till Stats-Utskottet, tog jag mig friheten fästa uppmärksamheten derå, att den bostad, man ville bereda åt Telegrafverket, blefve alltför dyr, om ej deri äfven kunde inrymmas något annat embetsverk. Utskottet har nu afstyrkt f. d. Ridderstolpeska egendomens öfverlemnande till Telegrafverket, men den utredning, som Utskottet i sammanhang dermed lemnat, upplyser hvarken huruvida Utskottet sett någon ritning eller plan till den ifrågasatta ombyggnaden, hvaraf lämpligheten och behofvet af ombyggnaden kunnat bedömas, eller om Utskottet erhållit kännedom om hvarifrån medel till densamma skulle tagas. Visserligen kan medgifvas, att den ifrågavarande egendomens läge vore lämpligt för Telegrafverket, men flera andra lika goda, ja kanske ännu bättre platser skulle dock lätteligen kunna uppgifvas. Så t. ex. anser jag att Post- och Telegrafverken borde, om möjligt, få sina lokaler i närheten af hvarandra och ställas under en och samma chef, hvarigenom åtskilliga besparingar skulle kunna beredas. Emellertid delar jag Utskottets åsigt, att den ifrågavarande egendomen ej bör upplåtas ensamt åt sistnämnda verk, men jag kan der-

emot ej instämna i Utskottets hemställan, att den bör försäljas, och detta så väl med anledning af det outredda skick, hvori frågan om behofvet af lägenheter för åtskilliga Statens embetsverk befinner sig, som ock på grund af den svårighet, som alltid uppstår, när Staten skall inköpa fastigheter. Då blifva vanligen alla tomter fördyrade. Jag behöfver blott erinra om anskaffningen af lokal för det i sednare tider uppförda prydliga Teknologiska Institutet; Staten fick för den tomtedel, hvarå detsamma anlades, betala ett pris, som betydligt öfversteg hvad den förre egaren gifvit för densamma, då, efter hvad jag vill tro, priset för den försålda delen, utgörande ungefär $\frac{1}{4}$ af hela den tomt förre egaren sig tillhandlat, uppgick nära nog till hvad han gifvit för det hela. Ett annat bevis huru dyra tomter blifva, då de erfordras för allmänt behof, har Stockholms stad nyligen fått erfara vid fråga om anläggandet af ett nytt salutorg i närheten af Norra bangården. Att under sådana förhållanden afhända Staten en så välbelägen tomt, som den förevarande, synes mig temligen oförsigtigt. Jag betvivlar ingalunda, att den kan realiseras för det pris Utskottet antagit, men jag är å andra sidan öfvertygad, att i händelse Staten sedermera skulle behöfva inköpa en tomt, så får Staten, äfven om denna tomt vore belägen i någon föga eftersökt trakt, såsom t. ex. borta vid Tyskbagarebergen, betala nära lika mycket, som den erhöle för förevarande vid Slottet och Skeppsbron belägna egendom. För min del yrkar jag derföre återremiss af detta Betänkande, hufvudsakligen i den syftning, att Utskottet ville föreslå Riksdagen att ingå till Kongl. Maj:ts med underdånig anhållan om så väl uppgift å hyreskostnaden, för de embetsverk, hvilka sakna egna lokaler, som utredning från Öfverintendents-embetet, i hvad mån Statens redan egande byggnader kunde till dessa embetsverks inrymmande lemna lämplig utväg. En kommande Riksdag blefve då i tillfälle att bedöma, huruvida Staten har skäligen anledning att afhända sig den egendom, hvarom nu är fråga.

Grefve Wachtmeister, Hans: Herr Almquist har anmärkt, att den nu föredragna punkten af Utskottets hemställan vore så omfattande, att den äfven innefattade den 2:dra punkten, men jag kan icke finna detta vara förhållandet, ty den 1:sta punkten afser endast afslag å Kongl. Maj:ts Proposition, att ifrågavarande egendom måtte för Kronans räkning bibehållas i ändamål att en byggnad, som skulle komma att inrymma lokal för Telegraf-styrelsen och Stockholms Centralstation, måtte varda å tomten uppförd, men innehåller deremot icke något om egendomens försäljning, hvarom Utskottet yttrar sig i 2:dra punkten. Det har blifvit af Herr v. Ehrenheim och Tornerhjelm yttradt, att man icke i denna fråga behöfde taga i betraktande hushållningen med Statens medel, enär Telegrafverket vore ett fristående verk, som sjelf egde medel att disponera, och emedan dessutom medel kunde erhållas från Kommerce-kollegii fonder, men jag tror, att saken derigenom icke förändras, ty, om också icke ett direkt anslag erfordras, så äro pennningarne, de må tagas hvar som helst, Statens medel och minska Statens tillgångar på något ställe. Hvad beträffar Herr Tornerhjelm's påstående, att den ifrågavarande egendomen troligtvis skulle kunna iständsättas med mycket mindre kostnad, än Kongl. Maj:ts Proposition inne-

håller, så får jag förklara, att det kan vara möjligt och att en enskild person skulle kunna göra det, men att jag skulle anse det vara oförsvarligt, om Staten bekostade reparation af en byggnad, hvars grund man visste vara så bristfällig, att huset när som helst kunde omkullstörta. Det kan visserligen vara möjligt, såsom en talare här yttrat, att äfven andra embetsverk än Telegrafverket skulle kunna inrymmas uti denna egendom, men, då Utskottet i detta afseende icke haft några andra upplysningar att tillgå, än Herr Finansministerns yttrande till protokollet vid remissen af den Kongl. Propositionen, att först tredje och inom kort äfven fjärde våningen skulle komma att tagas i anspråk för Telegrafverket, har Utskottet icke haft anledning antaga, att något annat embetsverk skulle kunna i egendomen inrymmas. Jag anser mig vid sådant förhållande fortfarande böra yrka bifall till Utskottets hemställan.

Herr Wærn: Som diskussionen rört sig om båda punkterna i Utskottets hemställan, är det mycket svårt att undvika att yttra sig om dem begge. Hvad den 1:sta punkten angår eller att Kongl. Maj:ts Proposition icke måtte bifallas, så synas meningarna vara ense derom, att man för det närvarande bör fatta ett sådant beslut, men deremot hafva åtskilliga talare ansett, att den 2:dra punkten borde återremitteras, på det att Utskottet måtte verkställa en utredning af frågan. Jag har icke kunnat fatta, hvori denna utredning skulle bestå, ty det förefaller mig som om en utredning, huruvida det af Öfverintendents-embetet uppgjorda kostnadsförslaget är för högt tilltaget, vore en fråga, som Stats-Utskottet icke kan besvara, utan som måste tillhöra andra myndigheter. Man har vidare såsom skäl för återremiss anført, att Stats-Utskottet skulle komma i tillfälle att göra en framställning om utredning af Statens samtliga behof af byggnader, men jag hemställer, om det skulle vara välbetänkt af Riksdagen att under nuvarande förhållanden, då vi hafva så ringa tillgångar, hos Regeringen göra en anhållan, som skulle framkalla stora utgifter. Äro behofven oundgängliga, läser Regeringen icke underlåta att göra framställning derom. Jag skulle tro, att Staten för sina behof kan erhålla tomter, som äro långt billigare, än den ifrågavarande, hvilken naturligtvis måste anses kosta Staten lika mycket som Staten genom dess försäljning kan erhålla, eller 120,000 R:dr; det kan nemligen icke vara i Statens intresse att ega platser, som stå högt i pris, särskildt eller endast i anseende dertill att de erbjuda en vacker utsigt, utan Staten bör väl i främsta rummet söka att för sina byggnader erhålla platser, som utan särskild anledning till dyrhet, hafva ett centralt läge. Man har här yttrat, att erfarenheten visade, att, då Staten inlåter sig på köp af egendomar, den alltid får betala högt, men jag hemställer, om det kan vara lämpligt att uttala en sådan åsigt. Den visar ju, att man hyser ringa förtroende till sin egen förmåga att bedöma i dylika fall, och det är väl bättre att antaga, att, om man gör sitt bästa och tillvägagår på ett förnuftigt sätt, man äfven skall vinna ett godt resultat. Herr von Ehrenheim har sagt, att Telegrafverket möjligen sjelf skulle kunna bestrida kostnaden för egendomens reparation och aptering för verket, ett skäl, som icke inverkar på mig, ty det är ändock Statens medel, som användas, men detta förhållande har

Stats-Utskottet ej kunnat utreda, utan det hade väl tillkommit Kongl. Maj:t att derom lemna upplysning och afgifna bestämdt förslag.

Syftemålet med mitt anförande har endast varit att tillkännagifva min åsigt, att en återremiss icke kan tjena något till, och att Staten bör afyttra en egendom, som genom sitt läge är så värdefull som den ifrågavarande, men som icke eger samma värde för Staten.

Jag anhåller om bifall.

Friherre Hamilton: Jag instämmer med Friherre Tersmeden och de flere talare, som yrkat återremiss, på det att frågans slutliga afgörande må kunna uppskjutas till den tid, då Statsverkets finansiella ställning blifvit bättre, än nu tyvärr är fallet. För närvarande äro nemligen landets tillgångar så hårdt anlitade för att fylla den brist som förefinnes, att ingen kan våga tillstyrka någon enda slags utgift, som kan tills vidare undvikas, och som eljest skulle bidra till ökande af stundens förlägenhet.

Hvad sjelfva frågan i öfrigt angår, anser jag, i likhet med Kongl. Maj:ts nådiga Proposition och med flere föregående talare, att f. d. Ridderstolpeska huset skulle vara särdeles väl beläget för det föreslagna ändamålet, eller för Kongl. Telegrafverket, och att det derföre ej bör afhändas Staten. Det ligger nemligen just i medelpunkten af Stockholms stad i dess helhet, i närheten af dess hamn och dess största handelsrörelse. Äfven jag anser högeligen önskvärdt, att denna viktiga inrättning måtte komma i närheten af Kongl. Postverkets hus, men ser för min del ingen synnerlig, åtminstone ej en öofvervinnerlig svårighet möta för äfven detta verks förflyttande till samma kvarter i en ej alltför aflägsen framtid. Jag föreställer mig visserligen, att en öfverenskommelse borde kunna träffas med det Bankbolag, som nu eger det förra Bohnstedtska huset, att utbyta detta emot Kongl. Postverkets nu egande, just i den enskilda bankrörelsens centralpunkt belägna hus. Om då, när Statens tillgångar det framdeles medgifva, det s. k. Bergströmska huset en gång blefve för dess räkning inköpt och med det f. d. Bohnstedtska förenadt, så skulle de båda närbeslägtade Post- och Telegrafverken helt säkert vinna tillräckligt utrymme i detta fritt och väl belägna kvarter.

I afseende åter å behofvet af det ifrågavarande husets ombyggnad, på den grund att en fullständig reparation af detsamma skulle uppgå till en nära nog lika stor kostnad, tillåter jag mig, i likhet med en föregående talare, tro, att om en enskild man blefve egare till huset, detsamma skulle kunna åter försättas i beboeligt skick för en vida mindre kostnad, än den af Kongl. Öfverintendents-embetet uppgifna, utan att jag derföre på något sätt betviflar dess beräkningars riktighet ur den synpunkt det sett saken.

Jag stöder denna min tro på den kannedom om husets äldre historia jag eger. De tvåne undra våningarne, hvaraf den ena fordom begagnades af Stockholms stads saltkompagnie till upplag af denna vara, och den andra är inredd till kontorslägenheter, äro nemligen uppförda redan under Konung Carl XII:s tid, och försedda med solida hvalf. Sjelfva grunden är af samma beskaffenhet, som den under de öfriga skeppsbrohusen, den är nemligen utfyllt i sjön och försedd med pålning,

och detsamma är förhållandet med åtskilliga af stadens kvarter, t. ex. i Klaratrakten, Näckström med flere. Visserligen har denna pålning i tidernas längd lidit deraf att, som man förr föreställde sig, sjön *sänkt* sig, eller, som det numera antages, den Svenska vallen *höjt* sig, till följd hvaraf pålverkets öfre del kommit att stå öfver vattenytan och undergått röta. Detta var åter väl känt vid tiden för den fullständiga reparation huset undergick år 1833, och afhjelpes då genom insättande af friskt trä i det felaktigas ställe, om jag deruti ej allt för mycket misstager mig. De båda öfvervåningarne åter äro påbyggda i en sednare tid, och om de nu befinna sig i ett sämre skick än då huset köptes af Staten, så måste orsaken dertill sökas, i hvad man med ett ofta upprepadt talesätt vanligtvis kallar: "*ouredda naturkrafter*".

Huset inköptes nemligen, såsom känt är, af Rikets Ständer för att deruti inrymma Riksgälds-kontoret, men då detta embetsverk af temligen bekanta skäl ej ville flytta dit, bedrefs saken så, att det i stället uppläts åt Riksarkivet med dess ofantliga förråd af tunga pappersmassor. Enligt hvad man hört, hafva sedan väggar bortbrutits, nya dörrar upptagits, och är det ej osannolikt, att detta allt medfört en menlig inverkan på sjelfva huset.

Hvad de mycket omtalade sprickorna i dess väggar åter beträffar, anser jag mig dock pliktig att vid detta tillfälle upplysa, att den betydligaste af dem förefanns redan då huset, före köpets afslutande, besigtigades af Stats-Utskottets medlemmar, och då påpekades åt dem. Denna ganska breda spricka, som anses hafva uppkommit genom grundens sättning under en af hvalfpelarne, hade existerat förr än öfvervåningarne påbyggdes, således från mera än ett århundrade tillbaka, utan att den ansågs vara af den vigt, att den borde förhindra nämnda påbyggnad. Den blef med flit ej igenfylld och öfverrappad vid sednaste stora reparation, på det att man alltid skulle kunna se hvar den fanns och märka om den vidgade sig eller ej.

Sådana sprickor förefinnas för öfrigt i flera af husen i denna stad, utan att de anses medföra någon verklig våda för deras bestånd. Att så också i sjelfva verket är fallet, synes ibland andra af det s. k. Kejserska huset vid Röda Bodarne. Redan år 1832 fanns i detta hus åt torgsidan till, en så stor genom alla våningarne gående spricka, att det vid starkare köld eller yrväder, slog sig rimm på innerväggarne. När dertill kom, att i första våningen under en tillställd större bal en del af takrappningen instörtade, blefvo de flesta hyresgästerna, ibland hvilka äfven jag var en, så förskräckta, att de påföljande höst flyttade ur huset, och *lkwäl* står detta hus ännu, och ingen tänker vidare på att det skall ramla ikull, som man den tiden befarade.

Af dessa skäl är jag för min del öfvertygad om, att äfven f. d. Ridderstolpeska huset skall för en vida måttligare reparationskostnad, än den nu uppgifna, kunna så iståndsättas, att Telegrafverket kan utan någon våda dit inflytta och äfven bo der i många år, om man blott ej talar om, att det ej är förenligt med *Statens värdighet* m. m. dylikt, att ett dess verk inrymmes i ett hus, hvars grund ej är *fullt* säker för all framtid, och är det på dessa skäl jag anhåller om återremiss på Betänkandet, på det att detta vackra och välbelägna hus må åt Staten bibehållas. Mig synes också att Höglofliga Stats-Utskottet mycket väl, och

utan att brista i nödig konsekvens, kan tillstyrka ett *uppskof* med frågan till lämpligare tid; på det densamma må genom förnyad undersökning blifva närmare utredd.

Herr Fåhræus: Hufvudsakligen förekommen af Grefve Wachtmeister, har jag egentligen begärt ordet för att bemöta Grefve Mörners anmärkning, att i Utskottets Betänkande sagnades all utredning, huruvida ej byggnaden skulle kunna användas till något annat ändamål, än till lokal för Telegrafverket. Jag hemställer, om Utskottet, som ansett att byggnaden icke borde bibehållas åt Staten, vid sådant förhållande, haft någon skälig anledning att yttra sig angående dess användande af Staten. Beträffande vidare hans anmärkning, att Utskottet ej lemnat upplysning angående behof af lokaler för Statens embetsverk, så får jag erinra, att 1863 års Statsrevisorer redan gjort en framställning i sådant syfte, i följd hvaraf Öfverintendents-embetet sedermera inkommit med ett fullständigt utlåtande, som legat till grund för ett Rikets Ständers beslut i ämnet vid sistlidne riksdag. Någon vidare utredning torde således vara öfverflödig. Åtskillige talare hafva ansett, att byggnaden väl ej borde användas på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, men likväl bibehållas för Statens räkning. Jag har redan uttalat min åsigt, att det vore en stor misshushållning att använda den på förenämnda sätt, men en ännu större vore väl att bibehålla byggnaden, utan att alls använda den. Enskilde husegare skulle icke så förfara. Jag yrkar fortfarande bifall till Utskottets hemställan.

Grefve Mörner: En föregående talare har uppfattat mitt yrkande så, som om jag skulle hafva begärt, att Stats-Utskottet skulle verkställa en utredning, angående behofvet af lokaler för Statens embetsverk hvilka sådana sakna. Så var icke min mening; jag önskade att Utskottet ville föreslå Riksdagen att ingå till Kongl. Maj:t med anhållan om en dylik utredning. Den som lemnades år 1863 af Öfverintendents-embetet torde nemligen icke vara tillfyllestgörande. Såsom ett bevis att ganska viktiga embetsverk för närvarande äro stadda på flyttande fot, får jag endast hänvisa till Kommerce-kollegium, som är inhyrdt i ett hus vid Storkyrkobrinken. Dess dyrbara arkiv, innehållande upplysningar angående de fleste af våra jernverk och grufvor, ligger förvaradt på en vind och är aldrig tillgängligt under den kallare årstiden, knappast nog under den varma. Skulle en eldsvåda inträffa, blefve troligen en räddning af arkivet omöjlig. Att låta ett sådant förhållande fortvara under ett år, är redan betänkligt, men ännu sämre vore, om man ställde så till, att det ej ens i framtiden kunde afhjelpas. Af denna orsak motsätter jag mig fortfarande förslaget om f. d. Ridderstolpeska egendomens afhändande från Staten.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Stats-Utskottets hemställan i förevarande punkt och dels återremiss deraf, framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till samma hemställan, hvarvid svarades många nej jemte åtskilliga

liga ja, och sedermera proposition på återremiss deraf, då svaren utföllö med många ja jemte åtskilliga nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

2:dra punkten.

Herr Schartau: I följd af det beslut Kammaren nyss fattat i afseende å 1:sta punkten, torde äfven denna böra återremitteras. Jag skulle i alla händelser hafva yrkat det, enär jag ej gillar, att Staten afhänder sig sin fasta egendom.

Efter härmed slutad öfverläggning, gjordes först proposition på bifall till Stats-Utskottets förevarande hemställan, hvartill svarades nej, och sedermera proposition på återremiss deraf, som med ja besvarades.

Föredrogs ånyo och bifölls Stats-Utskottets den 9 och 11 dennes bordlagda Utlåtande N:o 30, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående skatteförsäljning af Östra kronoallmanningen i Örebro län, för afslutande af regleringen rörande de s. k. frisocknarnes tjänstbarheter till Dylta svafvelbruk.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets den 9 och 11 dennes bordlagda Utlåtande N:o 31, i anledning af väckt motion om Ottsjö öfverloppsmarks befriande från åsatt rotering m. m.

Herr Bennich:

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag hade icke trott, att detta Betänkande skulle föranleda diskussion och är af sådan anledning icke heller försedd med de dokumenter, som jag eljest skulle hafva kunnat åberopa. Jag har varit i tillfälle att något närmare inhemta kännedom om ifrågavarande ärende, enär jag varit ledamot af Stats-Utskottet vid den riksdag, då frågan om Jemtlands rotering af Kongl. Maj:t öfverlemnades till Rikets Ständers godkännande. Det var vid 1850 års riksdag och jag hade då just motionären Herr Nils Larsson såsom medarbetare på afdelningen. Han uppträdde då äfven till en början ifrigt klandrande ifrågavarande rotering, men, efter hvad jag vill minnas, slutade han med att instämma i afdelningens förslag, hvilket gick ut på att tillstyrka roterings fastställande med det tillägg, att man fann Jemtlands roteringssskyldige invånare hafva haft fullt skäl till deras genom Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i underdånighet framförda uttryck af tacksamhet för det sätt, hvarpå roteringen inom provinsen blifvit utförd. Den som utverkade det af den föregående talaren åberopade Kongl. Bref, var dåvarande Landshöfdingen i Jemtland Sandströmer, den samme som bragte roteringsverket till slut, och jag kan icke tro, att han skulle hafva åsidosatt tillämpningen af en föreskrift, som han själf föranledt. Af det referat, Utskottet pag. 13 gjort, synes, att ifrågava-

rande öfverloppsmark innehåller 450 tunnland 30,3 kappland jord af *högsta godhet*, men af den beskrifning, Herr Bennich lemnat angående markens beskaffenhet, vill det synas som om förstberörda uppgift skulle tåla någon icke obetydlig modifikation. Vid roterings verkställande bereddtes Jemtland en betydlig nedsättning i den nummerstyrka, provinsen förut underhållit, och det erhöill äfven åtskilliga andra fördelar, dels genom kontanta anslag och dels genom öfverlemnande af de uti några kassor samlade medel till underlättande af rekrytering och möjligen ombesörjande äfven af styrkans beklädnad. Härtill kommer att, under det uti gamla Sverige grundröntorna utgöras efter förvandling, får Jemtland, i likhet med Skåne, Halland, Blekinge och Bohus län, afbördas sig dem endast med penningar, utan förvandling, hvarigenom dessa provinsers grundröntor stadna vid ett högst obetydligt belopp i jmförelse med hvad det öfriga landet får vidkännas. Man torde böra noga ihågkomma äfven fördelarne, då man vill beklaga sig öfver olägenheterna. Om jordegarnen velat vinna någon ändring uti ifrågavarande förhållanden, synes mig att rätta vägen hade varit att de ingått till Kongl. Maj:t med anhållan om jemkning eller rättelse deri, då frågan hade kunna blifva behörigen utredd, men att direkt kasta den fram för Riksdagen och vilja att denna skall taga initiativet, torde icke vara den rätta proceduren. Det skulle leda oss för långt, om vi godkände den methoden, att hvar och en enskild, som ville hafva någon ändring i sina förhållanden till Staten, kunde dermed vända sig direkte till Riksdagen. Mig synes den rätta ordningen vara, att man ingår med en dylik anhållan till Kongl. Maj:t, som då får pröfva den och säkerligen icke skall underlåta att derpå fästa det afseende, den förtjenar.

Jag anhåller om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Fåhræus: Jag kan icke mäta mig med den förste talaren med afseende å lokalkunskap i denna fråga, men jag hade heller icke trott, att sådan skulle vara behöflig, då Utskottet haft tillgång till officiela handlingar. Bland de officiela handlingar, som motionären delgifvit vederbörande afdelning af Utskottet, fanns äfven ett utslag af Konungens Befallningshafvande, hvilket utvisade, att ifrågavarande öfverloppsmark har en egovidd af 430 tunnland 30,3 kappland af *högsta godhet*, hvilket uttryck dock icke får förstås så, som den siste talaren synes hafva antagit, att jordmånen är af *högsta godhet*, utan så att marken är graderad till *högsta klass*. Den af Kongl. Maj:t utfärdade instruktionen för Roterings-kommissionen innehåller i § 2, att sådana lägenheter, som icke kunde jemföras med $\frac{1}{16}$ mantal, skulle befrias från rotering, och kommissionen, som pröfvade, hvilka lägenheter, som med anledning häraf kunde befrias, har i sitt protokoll uttryckligen angifvit, att ifrågavarande öfverloppsmark, som motsvarar nära $\frac{1}{3}$ mantal icke kunde hänföras till de lägenheter, som borde fritagas från rotering.

Huru kan det då sägas, att beslutet tillkommit i en hastig vändning? Jag får för öfrigt anmärka, att det bevis, Herr Bennich uppläst, icke rörde Ottsjö öfverloppsmark utan Ottsjö bys egen mark, och således icke kan hafva inflytande på förevarande fråga. Det torde för hvar och en vara klart, att frågan är noggrannt pröfvad, och jag anser, att dess återförvisande endast skulle onödigt upptaga Utskottets tid. Om något

skäl till lindring uti den ifrågavarande öfverloppsmark åsatta rotering finnes, så kunna ju vederbörande jordegare ingå till Kongl. Maj:t med en underdånig anhållan om nedsättning deruti. Jag kan för min del icke finna något skäl, som förringar Utskottets motiver för dess hemställan, och anhåller därför om bifall dertill.

Herr Bennich:

Grefve Wachtmeister, Hans: Då Stats-Utskottet hade att taga i öfvervägande, huruvida det borde tillstyrka eller afstyrka den sökta roteringsfriheten, var det Utskottets första pligt att tillse på hvilken författning en sådan frihet skulle kunna grundas. Herr Fåhræus har redan upplyst, att, enligt 1846 års instruktion för Jemtlandska Roteringskommissionen, endast sådana små lägenheter, hvilka ej kunde jämföras med $\frac{1}{15}$ mantal, voro från rotering befriade, och då nu den ifrågavarande öfverloppsmarken motsvarar ej mindre än $\frac{1}{3}$ mantal, har ju Utskottet ej kunnat tillstyrka befrielsen. De ömmande omständigheter Herr Bennich anfört, röra ju egentligen Ottsjö bys egen mark och kunna således ej vara något giltigt skäl att befria öfverloppsmarken från rotering. Dylika frågor böra för öfrigt prövas och afgöras af Kongl. Maj:t, och det kunde blifva ett farligt prejudikat om Riksdagen började lemna alltför mycket uppmärksamhet åt sådana klagomål, som grunda sig på de ömmande förhållanden, hvilka ligga i de norra provinsernas fattigdom.

Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Rydin: För min del instämmer jag i yrkandet om återremiss, icke därför att jag tilltror mig kunna nu afgöra, huruvida Herr Bennich eller Stats-Utskottet har rätt i förevarande ämne, utan därför att, då här är fråga att för alltid afskära möjligheten för Ottsjö by att erhålla lindrigare rotering, det torde vara skäl att Utskottet efter tagen kännedom af de handlingar, Herr Bennich nu meddelat och hvilka ej förut blifvit Utskottet företedda, tager ärendet under ny ompröfning. Svårigheten för en ledamot, hvilken står utom sjelfva frågan, att fatta en bestämd åsigt är så mycket större, som man å ena sidan har Utskottet, hvilket redan granskat åtskilliga dithörande handlingar, å andra sidan Herr Bennich, hvilken såsom f. d. Landshöfding i Jemtland haft tillfälle taga närmare kännedom om de förhållanden ärendet angår. Man har här citerat exemplet af hemmanet Fångamon, hvilket af Ständerna erhållit samma frihet, som nu ifrågasättes för Ottsjö, och det torde vara skäl att Riksdagen är konsekvent i dess beslut angående hemmanen i rikets norra delar. Det farliga prejudikat, som man ansett skulle uppstå, derest Riksdagen, sedan Kongl. Maj:t fattat beslut i en administrativ fråga, uppträdde såsom högre myndighet och upphäfde Kongl. Maj:ts beslut, skulle kunna förekommas, derigenom att Riksdagen endast inginge till Kongl. Maj:t med anhållan att han ville taga frågan under ny ompröfning. Säkerligen skulle detta leda till det åsyftade resultatet.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Stats-Utskottets förevarande Utlåtande och dels återremiss deraf, fram-

ställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utlåtandet och sedermera proposition på återremiss deraf, hvilka båda propositioner med många ja och nej i blandning besvarades; hvarefter och sedan proposition på bifall till Utlåtandet förnyats samt likaledes med många så väl ja som nej besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Herr Bennich begärde votering.

Uppsattes och justerades följande voteringsproposition:

»Den som bifaller Stats-Utskottets Utlåtande N:o 31, i anledning af väckt motion om Ottsjö öfverloppsmarks befriande från åsatt rotering, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, återförvisar Kammaren detta Utlåtande.»

Sedan voteringspropositionen blifvit anslagen, verkställdes omröstningen; och befunnos vid dess slut rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 41;

Nej — 40.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets den 9 och 11 dennes bordlagda Utlåtande N:o 32, i anledning af väckta motioner angående sättet för utseende af deputerade för markegångs-taxornas upprättande.

Herr Grefven och Talmannen hemställde, att Stats-Utskottets i detta Utlåtande afgifna förslag till ny lydelse af § 1 uti Kongl. Kungörelsen angående grunderna och sättet för markegångs-prisens bestämmande, skulle momentvis företagas till afgörande; hvilket bifölls.

Till följd häraf förekom nu:

1:sta momentet.

Herr Hammarhjelm anförde skriftligen:

Det utlåtande, som Stats-Utskottet uti förevarande fråga afgifvit, hvilat på den grundsatsen, att Konungens Befallningshafvande i länet skulle utse halfva antalet af markegångs-deputerade, då det deremot skulle tillkomma landstingen att utse den andra hälften. För min del vågar jag tro att grundade betänkligheter kunna anföras emot ett förslag, som skulle inblanda Konungens Befallningshafvande uti beskattnings-åtgärden. 57 § Regeringsformen stadgar att »Svenska Folkets urgamla rätt att sig sjelf beskatta utöfvas af Riksdagen.» Nu är markegångs-sättningen, som bestämmer priset på de persedlar, uti hvilka Kronans och indelningshafvares räntor utgå, otvifvelagtigt en åtgärd, som har det största inflytande på skatternas belopp och konsekvensen af grund-

lagens ord synes således fordra, att äfven denna markegångssättning sker af deputerade, valde af folket. De ännu gällande författningarne, hvilka berättiga de fordna Riks-stånden, att välja dessa deputerade, utan den administrativa myndighetens inblandning, uttala likaledes oförtydligt samma grundsats. Att nu öfverlemnna åt Konungens Befallningshafvande, att utse halfva antalet af dessa markegångs-deputerade, skulle menligt inverka på sjelfbeskattningsrätten och möjligen ställa landshöfdingarne uti en skef ställning till länets innevånare, då de sjelfva af markegångs-sättningens utgång kunde anses hafva nytta eller skada.

Huru man än må betrakta denna fråga, så synes det vara klart att Riksdagen måste densamma ordna, samt att något lämpligare valkollegium derföre ej kan uttänkas än landstingen. Denna Kammare, hvilken har dessa samma landsting att tacka för sin tillvaro, måste kunna tänka nog högt om dem, för att tilltro dem att med erforderlig insigt och oväld utse de personer, hvilka skola företaga markegångs-sättningen, och det är på dessa skäl, som jag vågar föreslå en återremiss, för att sätta Stats-Utskottet i tillfälle att föreslå en författning, bygd på grundvalen af landstingens behörighet att ensamma utse markegångs-deputerade.

Herr Rettig: Denna fråga har i Stats-Utskottet blifvit underkastad en grundlig pröfning. Af de tre motioner, som i ämnet blifvit väckta, har Utskottet hufvudsakligen fäst sig vid Herr Faxes förslag, att deputerade borde väljas till hälften af Landstinget och till hälften af landshöfdingen. För min del anser jag detta äfven vara det rätta. Antagandet af Herr Hammarhjelm's förslag skulle kunna medföra den olägenhet, att endast ena sidans intresse blefve representeradt och i följd deraf ändringssökande ofta komme att ega rum. Mig synes Utskottets förslag vara i alla afseenden tillfredsställande, hvarför jag får anhålla om bifall till detsamma.

Herr Fåhræus: Den förste värde talaren har stödt sina anmärkningar mot Utskottets förslag derpå, att här vore fråga om Svenska folkets rätt att sig beskatta. Jag ber att få erinra derom, att 57:de §:n Regeringsformen icke tillerkänner de skattskyldige att beskatta sig sjelfve, utan det heter att beskattningsrätten utöfvas af Riksdagen. Det måste för öfrigt inses, att beskattning är något helt annat, än hvad som här är i fråga, nemligen endast att bestämma sanningenliga värdet på skattepersedlarne. Häruti äro icke blott räntegifvarne utan äfven Staten, indelningshafvare och tusentals enskilde räntetagare intresserade. Här är således 2:ne parter med motsatta intressen; och det är vid sådant förhållande icke vanligt att blott den ena parten utser den kompromiss, som skall afgöra saken. För öfrigt bör det ihågkommas, att i fråga om grundskatter, det icke endast är Representationen, som har afgörande rätt, utan har Kongl. Maj: äfven ett ord i laget.

Jag tillstyrker bifall till Utskottets förslag.

Friherre Cederström: För min del hyser jag samma åsigt, som en reservant inom Utskottet, Herr Carl Ifvarsson. Jag tror icke att något missnöje inom landet försports öfver det sätt, hvarpå valen till deputerade hittills skett, då desse blifvit utsedde af de fyra Riksständen;

och jag kan ej finna att någon olägenhet skulle uppkomma deraf, att dessa personer nu utsågos af landstingen. Äfven synes mig landshöfdingarne, hädanefter som hittills, böra vara ordförande, då de med den sakkännedom de ega, och de upplysningar de äro i tillfälle att lemna, i betydlig mån kunna medverka till det goda ändamålet. Af dessa skäl anhåller jag, att förslaget måtte till Utskottet återremitteras.

Herr Rydin: Man har anmärkt, att markegångs-sättningen icke skulle utgöra en del af beskattningen. Det är sannt att grundskatterna äro varaktigt bestämda och icke behöfva vid hvarje riksdag beviljas, men de utgå årligen till vexlande belopp, hvilken vexling beror af markegångs-sättningen. Derför då det är af stor vigt att tillse, att dessa grundskatter icke trycka hårdare än som är nödvändigt, så är jemväl af vigt, att markegångsvärdet, hvilket bestämmer de penningebelopp, hvori grundräntepersedlar och tionde skola utgå, åsättes med begagnande af former, som, så vidt möjligt är, äro till den skattdragandes belåtenhet, hvadan markegångs-deputerade böra utses på sådant sätt, att de anses å det skattdragande folkets vägnar och med dess förtroende fullgöra sitt åliggande. Derför anser jag nuvarande förhållande böra leda till den ändring i gällande lag, att de böra samtliga af landstingen väljas. Beskattningsnämnder äro ett slags juryer, som hemta sin kraft och stöd deraf, att de äro utsedde af folket. Som jag ingalunda vill påstå, att de, som blifva utsedde af Konungens Befallningshafvande icke kunna vara fullt så värda detta förtroende, som de af landsting utsedde och ej heller förbisett vigten af Betänkandets syfte, att löntagares och Kronans billiga anspråk blifva uppmärksammade, anser jag det lämpligt, att på samma gång alla markegångs-deputerade utses af landstinget, detta skulle vara förpligtigadt att utse deputerade till ena hälften bland räntegifvare och till andra hälften bland räntetagare. Jag anhåller, att förslaget måtte i detta syfte till Utskottet återförvisas.

Herr Nordström: Mina åsigter om denna fråga afvika från dem, den sednaste talaren i ämnet yttrat. Redan innan 1809 års statskick inträdde och under nästan hela 18:de seklet var det regel, att deputerade från hvarje Riksstånd tillika med landshöfdingen i länet skulle taga del i sättningen af markegångs-taxorna, och att bland de deputerade skulle finnas representanter för de två intressen, på hvilka dessa taxor inverkade, nemligen räntegifvares och räntetagares. Landshöfdingen egde dessutom att bland de deputerade föra ordet, och skulle den af dem utarbetade taxa, tillika med de derför till grund liggande priskuranter, underställas Kongl. Kammarkollegii pröfning. Kongl. Förordningen den 22 Juli 1803 innehåller i sammandrag allt hvad i dessa hänseenden skulle lända till efterrättelse och grundades på äldre, äfven der uppgifna föreskrifter.

Enligt 75 § Regeringsformen skulle deputerade för markegångs-sättningen utses af hvarje Riksstånd, men i öfrigt förblef det vid det äldre förfaringssättet. Sedan numera Riksstånden i sin förra betydelse upphört att utgöra riksdagens grundelementer, och landstingen i stället inträdt såsom valkorporationer för den ena af Riksdagens Kam-

rar, förefaller förslaget, att deputerade för markegångs-sättningen till ena hälften skola af landstingen utses, vara både enkelt och välgrundadt; och då enligt samma förslag den andra hälften skulle utses af Kronans Befallningshafvande i länet, visar sig deruti, att Utskottet icke heller förbisett, att icke blott räntegifvares, utan ock räntetagares intressen mycket nära beröras af markegångs-sättningen för året. Detta åt Kronans Befallningshafvande uppdragna val är dock af vida mindre betydelse, än hans inflytande på förrättningen tillföre, då han bland deputerade förde ordet och, enligt sin instruktion, var pliktig att dervid bevaka Kronans rätt, hvilket åliggande deremot nu skulle komma att tillhöra landskamreraren. Huruvida Kammarkollegium afven framdeles skulle ega pröfva markegångstaxorna i underställningsväg, förbigår dock förslaget med tystnad.

En föregående talares förslag, att hälften bland de af landstingen utsedde deputerade skulle vara räntegifvare och den andra hälften räntetagare, ville jag likväl för min del afstyrka, dels emedan, då räntetagarnes antal relativt är mindre, valet af fullt lämplige personer dertill lätt kunde stöta på hvarjehanda svårigheter, dels ock emedan, då ordföranden skulle komma, att utses af och inom de deputerade sjelfve, och således ej längre landshöfdingen, att vid deras öfverläggningar utgöra förmedlaren, tvister emellan de stridiga intressena lättare än förr kunde framkallas, och hvilka landskamreraren, enligt det förevarande Betänkandet, skulle få till uppgift att genom sina erinringar till protokollet bemedla. Jag tillstyrker bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Wallenberg: En talare midtemot har velat grunda sin åsigt, att landstingen borde välja desse deputerade, derpå att de förut valdes af Riksstånden. Jag kan dock icke finna att detta är samma förhållande. Vidare har han önskat att landshöfdingarne borde vara ordförande. Men jag tror det vara bättre att desse embetsmän icke äro i tillfälle att härvid verka någon pression. Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Grefve Mörner, Carl Göran: Då jag förenar mig med dem, som begära förslaget återremiss till Utskottet, så ber jag att få fästa uppmärksamheten derpå, att sådana föreskrifter numera äro gifna till grund för prisernas bestämmande vid markegångs-sättningen, att den vigt, som förut behöfde fästas dervid att försöka bereda likhet i antal emellan de räntegifvande och räntetagande, upphört att hafva samma betydighet. Det är icke längre fråga om att genom en rösts öfvervigt kullvotera den andra sidan, utan skola värdena uträknas efter vissa gifna grunder. Vid sådant förhållande tror jag att man bör undvika att åt en embetsmyndighet uppdraga tillsättandet af deputerade för markegångs-sättningen. Detta är ett intresse, som för nära rör den stora jordbrukande allmänheten, för att den skulle vilja se utnämmandet af halfva antalet deputerade hänskjutas till en enda person. Då dertill kommer att detta står i strid med hvad som hittills varit vanligt, synes det mig orätt att gå in på ett sådant förslag till sakens ordnande, som Utskottet föreslagit. Vill man åt landshöfdingarne inrymma något

större inflytande, torde sådant måhända kunna ske i den form, att landstinget först utsåge ett större antal personer, bland hvilka landshöfdingen sedermera finge inkalla så många, som erfordrades för att erhålla det bestämda antalet deputerade.

Grefve Wachtmeister, Hans: Jag kan icke inse fördelarne af Herr Hammarhjelm's förslag. Det är tydligt att markegångs-sättningen endast är en tillämpning af den beskattning, som Riksdagen bestämt. Dervid äro tvänne parter intresserade, räntegifvare och räntetagare; och det kan icke vara rätt att öfverlemnna afgörandet åt endast den ena parten, nemligen räntegifvarne, som i allmänhet vid landstingen äro starkast representerade. Det är sagdt, att man borde tänka nog högt om landstingen, för att tilltro dem att med insigt och oväld utse dem, som skola företaga markegångs-sättningen. Jag vill gerna göra det; men det är icke något skäl att ställa så till, att endast den ena parten får något att säga vid en saks afgörande.

Jag tillstyrker bifall till Utskottets förslag.

Herr Wærn: Efter den siste värde talarens yttrande kunde det vara öfverflödigt att vidare tillägga något. Det är sagdt, att man borde tillse att grundskatterna icke tryckte mer än som vore nödvändigt. Det är Riksdagen, som bör tillse detta, och någon annan tror jag icke kan göra något dervid. Med det skattesystem, som är gällande i vårt land, fordras en reglering af priserna, som är svår att åstadkomma så att alla blifva nöjda. Jag tänker högt om landstingen; men jag vill att alla skola göra det; och derföre böra de vara fria från misstankar och ej erhålla uppdrag, hvori de kunna anses partiska. Jag kan icke antaga annat än att både landshöfdingar och landsting skola vara måna om att till deputerade välja skicklige och opartiske personer. Jag har i Utskottet motsatt mig och måste äfven här bestrida Herr Rydins förslag, att deputerade skulle utses till hälften af räntegifvare och till hälften af räntetagare. Det vore, att i en jury insätta tvänne olika intressen, som skulle strida mot hvarandra; och sådant kunde ej annat än minska förtroendet.

Jag anholder om bifall till Utskottets förslag.

Friherre af Ugglas: Då fråga är att bestämma rättsförhållandet emellan tvänne personer, synes det vara klart att begge parterna hafva anspråk att blifva hörda. Huruvida genom Herr Hammarhjelm's förslag detta anspråk kan anses tillfredsstäldt, torde vara tvifvel underkastadt. Enligt det gamla sättet att härvid gå tillväga, var förhållandet väl afvägd: presterne representerade räntetagarne, bönderne räntegifvarne, adeln båda delarne och borgarne i allmänhet intetdera intresset. Äfven i det af Utskottet nu framlagda förslag, synes mig sammansättningen af dem, som skola utse deputerade, väl afväga förhållandet, och får jag derföre anhålla om bifall till detta förslag.

Herr Faxe: En talare har yttrat, att markegångssättnings-komitén vore att anse som en jury; och dock har man velat att endast den ena sidan af dem, som äro intresserade, skulle utse dess ledamöter.

Det är icke vanligt att så tillgår vid en jury's tillsättande. Man har ock erinrat, att markegångs-priserna numera uppgöras på grund af priskuranter, som upprättas för städerna af magistraterna och för landet af serskilda nämnder, hvilka utses till ena hälften af Konungens Befallningshafvande och till den andra af menigheterna; och så vida det kunde antagas, att dessa uppgifter alltid sanningsenligt utvisade de verkliga priserna, kunde detta skäl visserligen gälla något; men en hvar, som haft befattning med markegångs-sättningen, känner noggrannt, huru lösliga sådana uppgifter ofta nog äro och att deputerade icke sällan föranlätas till derifrån afvikande bestämmelser. Dessutom finnes det ett annat markegångspris, eller så kallade särskilda markegångar, efter hvilket frälseräntor och boställsarrenden, m. m. utgå och som derjemte ligger till grund för hvarjehanda liqvider emellan enskilda personer, och de uppgifter om gällande priser, hvarå dessa skola grundas, meddelas uteslutande af menigheternas delegerade — således blott af ena parten.

Af dessa skäl får jag yrka bifall å Utskottets förslag.

Herr Petre: Då denna fråga förekom på afdelningen, delade jag den åsigt, som i den Utskottets Utlåtande bifogade reservation blifvit uttryckt. Vid ärendets behandling i Utskottet var jag med Kammarrens tillstånd frånvarande. Jag kan nemligen ej förutsätta, att ett så egenlyttigt småsinne skall göra sig gällande hos de korporationer, hvilka hafva att utse denna Kammares ledamöter, att man behöfver så noga tillse det de båda ifrågakvarande intressena blifva lika starkt representerade.

Herr Carl Ifvarsson har derjemte i sin reservation anført de många korrektiv, som finnas för att Kronans och sålunda äfven räntetagares rätt blir vid markegångssättningarna till fullo iakttagen, hvadan jag ej hyser några betänkligheter vid att åt landstingen anförto valen af samtliga deputerade. Då dertill kommer, att efter all anledning de nuvarande räntepersedlarne inom kort blifva förvandlade i penningar, hvarigenom markegångs-sättningarna blifva öfverflödiga, torde ett bifall till hvad motionären härutinnan föreslagit ej för framtiden kunna innebära några vådor. Jag förenar mig med dem, som yrka att förslaget måtte för omarbetning i denna syftning till Utskottet återremitteras.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till det förevarande momentet och dels återremiss deraf, framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till momentet, hvarvid svarades många ja, blandade med nej, och sedermera proposition på återremiss deraf, då svaren utföllo med många nej, blandade med ja; hvarefter och sedan proposition på bifall till momentet förnyats samt med talrika och starka ja, blandade med nej, besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Herr Hammarhjelm begärde votering.

Uppsattes och justerades följande voterings-proposition:

»Den som bifaller 1:sta momentet af det i Stats-Utskottets Utlåtande N:o 32 framställda förslag till § 1 i Kongl. Kungörelsen den 11 Maj 1855, angående grunderna och sättet för markegångsprisens bestämmande, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, återförvisar Kammaren ifrågavarande moment.»

Sedan voteringspropositionen blifvit anslagen, verkställdes omröstningen; och befunnos vid dess slut rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 56;

Nej — 25.

2:dra och 3:dje momenten.

Biföllos.

Föredrogs ånyo och bifölls Lag-Utskottets den 6 och 7 dennes bordlagda Utlåtande N:o 42, i anledning af väckta motioner om ändring af gällande stadganden, rörande skyldighet att deltaga i kyrkobyggnad.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 6 och 7 dennes bordlagda Utlåtande N:o 43, i anledning af väckta motioner om ändring af gällande stadganden, angående skyldighet att deltaga i byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelse.

Friherre Sprengtporten: Jag vill icke bestrida att Utskottets förslag, då man betraktar det alldeles i och för sig sjelft, kan hafva ett visst sken af billighet; men jag tror dock att hindren ur rättslig synpunkt för denna undantagslagstiftning icke äro undanröjda. Frågan är icke fristående. Den står i sammanhang med en mängd likartade frågor, hvilkas lösning utöfva stort inflytande på eganderätten. Jag skulle för min del anse högst nyttigt, om man, med bibehållande af rättsprinciperna, kunde närma sig det förhållande, att skilnaderna mellan de olika jordnaturerna blefve så få som möjligt eller helt och hållet upphörde; men jag kan icke dela den tanke, att förevarande fråga borde lösryckas från en allmän reglering i detta afseende. Jag måste på den grund afstyrka bifall till Utskottets förslag. Men skulle af någon anledning denna fråga komma under behandling, innan sådant sker i sammanhang med en allmän reglering, måste jag äfven motsätta mig den af Utskottet uttalade åsigt att icke alla medlemmarne af kommunen skulle vara lika skyldige att deltaga i detta onus. Jag tror ej att fastighetsegarne äro mera processlystne än andra; och jag kan ej förstå, hvarför de skulle drabbas af större delaktighet än andra i detta besvär.

Jag anhåller om afslag å Utskottets förslag.

Herr von Gegerfelt: Denna fråga har sedan lång tid stått på Riksdagens dagordning i följd af gång efter annan väckta motioner i ämnet. Vid 1862 och 1863 årens riksdag undansköts frågan, derföre att man då väntade en förändrad fördelning af kommunalskatterna. Vid

sista riksdagen, hade detta hinder bortfallit, men då fann man ett annat deruti, att fråga var om en förändrad indelning af häradernas distrikter. Då detta onus först infördes, funnos icke andra än jordbrukare i de flesta kommuner. Förhållandet är nu annorlunda och det finnes icke något skäl, hvarför icke alla, som njuta fördel af dessa byggnader, skulle deltaga i deras uppförande. Hvert och ett af de öfriga onera, som omhandlas i 26 Kap. Byggningsbalken, är genom särskildt beslut gjordt beroende af Kongl. Maj:ts pröfning. Vid sista riksdagen aflätos underdåniga skrivelser i afseende på vägfrågor och prestegårdsbyggnad; och det finnes icke något skäl, hvarföre icke så skulle ske äfven i denna fråga. Den af Utskottet antydda modifikation, som borde ega rum för sådana medlemmar af kommunen, som icke äro fastighetsegare, synes mig äfven vara billig. Då en byggnad för kommunens räkning blifvit uppförd, ökas derigenom värdet å alla de inom kommunen belägna fastigheter, som varit skyldiga att deruti deltaga, liksom deras värde är mindre, då en sådan byggnad förestår, och såväl köpare, som säljare af fastigheterna underlåta icke att fästa afseende vid sådana omständigheter. Men de, som icke äro fastighetsegare, hafva icke något intresse af det skick, hvari kommunens byggnader befinnas. Det voro derföre obilligt, om en tjänsteman, som kanske för en kort tid vistas inom en kommun, skulle i lika mån deltaga i detta onus, som en fastighetsegare.

På dessa grunder har Lag-Utskottet framställt sitt förslag; och jag vägar anhålla, att detsamma måtte af Kammaren bifallas.

Herr Tornerhjelm: Den fråga, som nu föreligger, synes liten till sitt omfång, men jag tror att den är af en ganska djupt ingripande beskaffenhet. Jag delar åsigten om rättigheten af skatternas, så vidt möjligt är, jemna fördelning. Men innan en sådan fördelning kan ske, är det nödvändigt, att vissa jemkningar föregått. Den som köpt en egendom till ett visst pris under vissa förhållanden, kan fordra att dessa förhållanden icke på en gång förändras, så att egendomens värde derigenom förminskas. Friheten från vissa onera kan ej utan orättvisa borttagas. Vi veta att Kongl. Maj:t låter utarbета ett förslag till reglering af dessa förhållanden och vi böra med glädje bidra till detta arbetes framgång. Men innan detta skett, vore det orätt att söka ingripa i förhållandena, och jag tror att Kongl. Maj:t skulle vara förhindrad att tillmötesgå sådana önsknningar. Dessutom finnas i Utskottets förslag uttryckta åsigter, som jag icke kan gilla. Man vill rättvist fördela dessa onera på fastighetsegarne, men man vill befria tjänstemän och andra icke fastighetsegare. Detta tror jag vara orätt. Om en ny fördelning af dessa onera skall ske, böra inga undantag ega rum.

På nu anförda skäl anhåller jag om afslag å förslaget.

Friherre Sprengtporten: Man får icke förbise att det finnes ett stadgande, enligt hvilket vissa jordnaturer äro befriade från skyldigheten att deltaga i vissa onera. Jag delar lifligt den önskan att all jord i Sverige vore af lika natur. Men förändringen dertill bör icke ske genom något magtspråk. Det finnes något, som är af större vikt än besparingar för staten, nemligen bibehållande af eganderättens helgd.

Jag vidhåller mitt yrkande om afslag å förslaget.

Herr Ekman Carl: J motsats till den siste värde talaren vågar jag uttrycka den åsigt, att tiden är inne, då man måste söka mildra de bördor, som orättvist betunga en del medlemmar af kommunerna. Det kan väl icke förnekas, att de byggnader, som nu äro i fråga, äro till gagn lika mycket för dem, som nu icke deltaga i kostnaden för deras uppförande, som för fastighetsegarne. Något måste göras för en jemnare fördelning af detta onus; och jag kan icke finna, att man kan gå till väga på ett bättre sätt, än Utskottet nu framställt. Jag tillstyrker därför bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Lag-Utskottets förevarande Utlåtande och dels afslag derå, framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utlåtandet, hvarvid svarades många ja, blandade med nej, och sedermera proposition på afslag derå, då svaren utföllo med många nej, blandade med ja; hvarefter och sedan proposition på bifall till Utlåtandet förnyats samt med många ja, blandade med nej, besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Herr Tornerhjelm begärde votering.

Uppsattes och justerades följande voterings-proposition:

Den som bifaller Lag-Utskottets Utlåtande N:o 43, i anledning af väckta motioner om ändring af gällande stadganden, angående skyldighet att deltaga i byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelse, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, afslår Kammarerna detta Utlåtande.»

Sedan voterings-propositionen blifvit anslagen, verkställdes omröstningen; och befunnos vid dess slut rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 42;

Nej — 31.

Föredrogs ånyo Andra Kammarrens den 6 och 7 dennes bordlagda protokolls-utdrag N:o 133, med delgifvande af samma Kammares beslut i anledning af Första Kammarrens genom protokolls-utdrag N:o 85 meddelade beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 8, i anledning af väckt motion om utgifvande af en riksdagstidning.

Friherre af Ugglas: Förevarande förslag af Första Kammarrens Tillfälliga Utskott sönderfaller i två delar; den första, innehållande 8 punkter, att från trycket skulle utgifvas en riksdagstidning jemte närmare bestämmelser om sättet derför, och den andra (9:de punkten), att »de ledamöter, som hafva inseende öfver Riksdagen kansli, måtte få sig upp-

draget att före riksdagens slut afgifva förslag till de åtgärder, som ansåges nödiga att på förhand vidtaga, till vinnande af det syftemål, att Kamrarnes förhandlingar måtte kunna, vid en blifvande riksdag, på ändamålsenligaste sätt till trycket befordras och göras för allmänheten tillgängliga.» Andra Kammaren har afslagit de första 8 punkterna (1:sta delen), men bifallit 9:de punkten. Då det nu tillkommer Första Kammaren att ärendet ånyo upptaga, hemställer jag, att Kammaren ville, utan afseende derpå, att den första delen af förslaget blifvit afslagen, i afseende på 9:de punkten vidblifva sitt förut fattade beslut.

Friherre Raab, Ad. Chr.: Det är naturligt, att jag, som är motionär i ämnet, är lifligt intresserad för frågans framgång. Jag ser dock icke, att den kan befordras på bättre sätt, än det af Friherre af Ugglas nu föreslagna, hvori jag derföre ber att få instämna.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att derunder endast hade yrkats, att Kammaren, utan afseende derå, att Andra Kammaren afslagit den förra delen af ofvannämnda Utlåtande, eller 1:sta — 8:de punkterna, skulle vidblifva sitt rörande den sednare delen deraf, eller den 9:de punkten, fattade och af Andra Kammaren biträdda beslut; framställdes proposition å detta yrkande samt besvarades med ja.

Föredrogs ånyo Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 6 och 7 dennes bordlagda Utlåtande N:o 11, i anledning af erhållen återremiss af Utskottets Utlåtande N:o 9.

Herr von Geijer: I denna fråga har jag alltid varit af samma tanke som Utskottet och är så äfven nu. Jag tror, att Utskottets förslag är välbetänkt. I Kammaren har uttalats olika meningar i afseende å rätta tydningen af 48 § Riksdags-ordningen. Några ledamöter förstodo denna § så, att i Utskott votering med namnupprop alltid borde vara sluten; andra åter att sådan votering kunde och borde ske öppet. Vid sådant förhållande har ju Tillfälliga Utskottet gjort rätt uti att gå en medelväg för att sammanjemka de olika åsigterna. Dervid har Utskottet formulerat § 16 på följande sätt: »inom Utskott skall omröstning med slutna sedlar alltid anställas i det fall, att sådan omröstning af tre ledamöter yrkas, äfvensom då vid öppen omröstning rösterna befinnas lika delade». Här är således reglementeradt både för öppen och sluten omröstning. Det kan visserligen anmärkas, att det ligger något godtyckligt deruti, att sluten votering gjorts beroende af tre ledamöters derom framställda begäran. Men någon godtycklighet är ju oundviklig vid sammanjemkning af skiljaktiga meningar. Helst skulle jag önskat, att eftergiften för den mening, som yrkar på öppen votering, icke sträckts längre, än att sluten votering alltid skulle ega rum, när tvänne ledamöter det begärde; men jag har icke något synnerligt emot att gå ända till tre. Mot Utskottets förslag, att, då vid öppen votering rösterna falla lika, man skrider till sluten omröstning, kan göras den anmärkning, att man på detta sätt voterar två gånger om samma sak. Men

för den, hvilken såsom jag, håller på 48 § Riksdags-ordningen, finnes ingen annan utväg, än att vid paria vota vid öppen votering afgöra saken genom sluten votering, på sätt nämnde § bestämmer. Att låta ordförandens röst vid paria vota fälla utslaget, kan jag icke gilla, ty dertill finnes icke någon anvisning i grundlagen.

Öppen votering såväl i Utskott som i Kamrar är nog en fråga, som härefter kommer att stå på dagordningen. Men saken kan beredas framgång endast genom grundlagsförändringar, icke genom införande af mer eller mindre godtyckligt formulerade stadganden i arbetsordningen för Riksdagen.

Jag får tillstyrka bifall till Utskottets förslag.

Friherre Sprengtporten: Då Stats-Utskottet, vid sitt beslut att begagna öppen votering, tagit till föredöme det förhållande, som eger rum inom förvaltande verk och domstolar, tillåter jag mig fästa uppmärksamheten på den stora skilnad, som förefinnes mellan ett förvaltande verk och en politisk korporation derutinnan, att då medlemmarne af det förra äro underkastade en bestämd ansvarighet, de deremot, som tillhöra den sednare kategorien, icke hafva någon annan sådan än inför den allmänna opinionen, hvilken ofta är missledande för att icke säga förledande. Således kan detta skäl för antagandet af det öppna voteringssättet icke i mina ögon hafva någon giltighet. För öfrigt instämmer jag med det Tillfälliga Utskottet deri, att Stats-Utskottet icke varit i sin goda rätt, då det beslutat öppen votering. Utskottet säger också »med förment stöd af 48 §». Deremot kan jag icke förstå, hur det Tillfälliga Utskottet har kunnat låta förmå sig, att, genom förslaget att sluten votering skall ega rum, om tre ledamöter sådant yrka, modifiera ett ursprungligt förslag, som Utskottet ansett grundlagsenligt. Är en princip riktig, så tål den inga modifikationer. Huru man voterar i Stats-Utskottet är mig i det hela ganska likgiltigt; men, då man söker en definition på öppen och sluten votering, finnes ingen annan än den i 60 § Riksdags-ordningen; och denna är ganska omständlig. Då härtill kommer föreskrifterna i 48 §, hemställer jag, om man kan tänka sig något annat sätt att gå till väga, än det, som är för Kamrarne bestämdt. Om en ledamot icke har rätt att begära sluten votering, så frågar jag, hvar finnes då någon kontroll, att ordföranden rätt uppfattat beslutet? och skall man votera öppet utan voteringsproposition, så hemställer jag, hvad man kan hafva för säkerhet, att detta blir det rätta? Om voteringen skall ske öppen genom namnupprop, så väga icke alla rösterna lika, helst om ordföranden skall hafva utslagsrösten. Vid sluten votering deremot väga alla röster lika.

På dessa och på andra skäl, som blifvit af mig och andra talare anförda, kan jag icke instämma i det jemkningsförslag, som Utskottet framställt. Att undanskjuta frågan är ej heller rätt, och jag måste därför anhålla om proposition på Utskottets första tillstyrkande: »att för ärendenas behandling i Utskotten gälle i tillämpliga delar, hvad i Riksdags-ordningen för Kamrarne är stadgad».

Grefve Wachtmeister, Hans: Inom Utskottet har jag deltagit i beslutet att voteringen skulle ske öppet, och jag har deraf icke sett

någon olägenhet. Då frågan förekom i Kammaren, uttalades deremot många betänkligheter på grund af 48 §, och dessa äro i dag af Friherre Sprengtporten upprepade, då Friherren säger, att det skulle vara grundlagsstridigt att votera öppet. Man anser nemligen att 48 § bestämmer, huru votering skall ske, och att således icke någon modifiering kunde ega rum. Jag kan icke fatta, hur man kan vilja påstå, att denna § bestämmer, huru votering skall ske. Den endast antyder, att votering med slutna sedlar kan ske, utan att säga i hvilka fall den skall anställas. Det var med anledning häraf, som jag framställde ett förslag, att, om tre ledamöter begärde slutna votering, skulle sådan anställas. Det Tillfälliga Utskottet har upptagit detta förslag, hvilket jag för min del ej kan annat än tillstyrka.

Det må vara, att antalet tre är godtyckligt; men så snart ett streck måste göras, kan godtycke svårligen undvikas, som t. ex. vid bestämmande af valcensus m. m. Här är blott fråga om det stadgande, att, med erkännande af öppen votering som regel, den slutna omröstningen kan ega rum, när omständigheterna så kräfvä, och att öfverlemna bedömandet af detta kraf till en enda person, kan ej vara lämpligt, emedan då allt kunde göras beroende af en nyck, och derföre har man tagit antalet tre. Jag tror dessutom, att detta icke ofta kommer att tillämpas — åtminstone bör det vara särdeles talande skäl derför, och hvilka dessa skulle vara, kan jag ej inse. Friherre Sprengtporten visste icke, hur voteringen i Utskottet tillgick. Den tillgår helt enkelt på det sätt, att de ledamöter, som rösta ja, resa sig upp, och de, som rösta nej, sitta qvar samt förblifva i denna ställning, tilldess de blifvit af kanslisten räknade. Dervid kan intet misstag ega rum. Att detta sätt att votera skulle gifva anledning till förhastade beslut, och att dervid alla röster icke skulle väga lika, kan jag ej fatta. Jag tillstyrker bifall till Utskottets förslag.

Herr von Gegerfelt: Till Utskottets befattning hör att utreda frågor. Härtill måste hvar och en ledamot bidra efter sin förmåga, och att sådan finnes hos hvar och en, dertill böra de väljande bidra. Man bidrager till en frågas utredande genom att gifva sin mening tillkänna, och den, som ej fruktar det, har ingen anledning att undandraga sig den öppna voteringen. Frågan om öppen och slutna votering kan således inskränkas till den, hvilket voteringssätt är lämpligast för arbetets framgång inom Utskotten. Då rösterna vid öppen votering utfallit lika, har Utskottet föreslagit, att man skulle anställa slutna votering; men då denna slutna votering icke är annat än en lottning, så tycker jag, att lottning lika gerna, utan denna omväg, kunde företagas omedelbart efter den öppna omröstningen. Skulle det kunna hända, att vid den slutna voteringen rösterna utföllo på annat sätt än vid den öppna, så vore det en skandal, som skulle gifva dem, som förordade den slutna voteringen, ett argument, som jag ej önskar dem.

Jag anholder om proposition på följande förslag: »Inom Utskott skall omröstning ske öppet, om ej Utskottet annorlunda beslutat. Befinnas vid öppen omröstning meningarne vara lika delade, skall lottning dem emellan anställas».

Grefve Mürner, Carl Göran: Då denna fråga sista gången diskuterades, uttalade jag mig mot den åsigten, att det skulle vara majoritetens rättighet att bestämma, huru omröstningen skulle ske.

Jag trodde, att det skulle vara mera betryggande för sjelfständigheten inom Utskotten, att det finge bero på hvar och en sjelf att yttra sig öppet eller genom voteringsedel, och att icke en majoritet kunde betaga någon denna rättighet. Den talare, som uppträdde näst före mig, har dock tydligt uttalat denna åsigt, och om hans förslag antages är 48 § Riksdags-ordningen genom formligt beslut till kraft och verkan borttagen ur våra grundlagar. En sådan magt trodde jag dock ej hos oss majoriteten äga. Det kan vara nog, att terrorismen på annat sätt gör sig gällande!

Jag skulle vilja fråga den talare, som beskrifvit huru voteringen tillgår i Stats-Utskottet, när preskriptionstiden är ute för dess ledamöter att förändra sin ställning från stående till sittande eller tvärtom? Har det icke någon gång inträffat, att den, som börjat med att sitta, slutat med att stå? Har icke tilläfsventyrs sådant passerat under pågående räkning? Det är kanske en samvetsfråga jag ställer på honom, såsom ledamot af Utskottet; men det kan vara nyttigt att få den besvarad. Den, som anser nödvändigt för ådagaläggande af sin sjelfständighet att yttra sig, har ju alltid denna utväg. Men att för hvarje fråga framkalla nödvändigheten af ett skriftermål, kan jag icke finna lämpligt. Jag anser dessutom ej klokt, att den, som finner sina skäl väl andragna af en annan Utskottsledamot, skall uppträda för att kanske på ett sämre sätt upprepa detsamma. I sådant fall är det bättre att få yttra sig genom den slutna voteringssedeln.

Slutligen får jag erinra, att enligt mitt förmenande Riksdagen ej har rättighet att begränsa den magt, som i 48 § Riksdags-ordningen tillerkännes Utskottens ledamöter, att begära slutet votering, och anhåller jag därför om proposition på följande förslag:

Friherre af Ugglas: Jag erkänner att Betänkandets motiver måhända icke ge anledning till det slut, hvartill Utskottet kommit, men då Utskottet framförallt ansett af vigt, att någon ordning i detta fall blefve stadgad, och efter de många olika meningar, som i Kammarerna blifvit yttrade, ej trott, att något annat förslag skulle antagas, har det framställt detta, som utgör en sammanjemkning af de olika åsigterna. Man har sagt, att Utskottet endast bort utreda, hvilket voteringssätt vore det bästa, och derefter tillstyrka detta. En sådan utredning tror jag icke tillkommer Utskottet, ty då grundlagen i 48 § Riksdags-ordningen förutsätter, att slutet votering inom Utskottet *kan* ega rum, liksom den icke *förbjuder* den öppna, så har icke Utskottet kunnat tillstyrka att t. ex. endast öppen votering skulle användas; derigenom hade Utskottet helt och hållet gjort en § i grundlagen om intet.

Jag tror således, att Utskottet handlat fullkomligt rätt att icke så gå tillväga. Mot Utskottets förslag hafva åtskilliga anmärkingar blifvit gjorda. En talare har yttrat, att han helst sett, att Utskottet ej frångått sitt första förslag. Om Utskottets majoritet hyst någon förhoppning, att detta förslag kunnat blifva antaget, hade det nog vidblifvit detsamma.

detsamma. Jag för min del tror icke, att något annat förslag än det förevarande kan vinna framgång, och då jag på samma gång anser af största vikt, att något i detta hänseende stadgas, tillstyrker jag, att Kammaren antager samma förslag. Att, på sätt Herr von Gegefelt föreslagit, lottning skulle afgöra meningarne, hoppas jag ej vinna framgång.

Herr Landgren: Det förslag, som nu är framlagdt, visar vanskligheten af att vilja välja medelvägen mellan två olika förslag. Att anställa sluten votering, då öppen föregått, är olämpligt och skulle innebära ett alltför stort misstroende till ledamöternes karaktersfasthet.

Jag tror, att antingen måste nu en gång för alla några stadganden gifvas i detta hänseende, eller också måste man lemna rättighet åt Utskotten, att vid hvarje riksdags början bestämma deras arbetsätt, och jag kan icke finna någon olägenhet deri, att ett Utskott beslutar sig för det ena och ett för det andra sättet. Jag för min del anser allt reglementerande härutinnan öfverflödigt, och det enda, som behöfver afgöras, är, huru man skall förfara vid paria vota. Vid sådana tillfällen anser jag lämpligast, att afgörande rösten lemnas åt ordföranden, och får därför föreslå, att Kammaren med afslag å Utskottets förslag endast beslutar: att, i händelse af lika röstetal vid öppen omröstning inom Utskott, den mening segrar, som ordföranden biträdt.

Herr von Geijer: Jag har begärt ordet med anledning af det förslag en föregående talare framställt, att då vid öppen votering rösterna falla lika, beslutet skulle bestämmas genom lottning. Jag hemställer blott, om någon hört omtalas lottning emellan olika meningar. Med val är ett annat förhållande.

Herr Schartau: Jag tillhör icke dem, som anse, att 48 § Riksdags-ordningen lägger hinder i vägen för Utskotten att rösta öppet, utan tvärtom tror jag, att man icke kan sluta sig till något annat än att regel är öppen, och undantag sluten votering. Jag föredrager likväl det sednare sättet därför, att det i sjelfva verket går fortare, och jag anser det vara en onödig tidsspillan att först sammanräkna rösterna vid den öppna voteringen och sedan ganska ofta få göra om den med slutna sedlar. Redan nu sker alltid ett slags öppen votering, ty hvad är det väl annat än en sådan, då ordföranden frågar, om den eller den mening antages, och tillkännager huru han uppfattat svaret? Man har anmärkt, att då Utskotten numera icke i allmänhet hafva beslutande rätt, skulle det icke behöfvas för någon ledamot att dölja sin tanke. Jag vet icke, om detta kan vara någon fördel, sjelf har jag aldrig gjort det; men en längre erfarenhet har styrkt mig i den tron, att man ej bör fresta personers sjelfständighet, och att det därför är bättre att ej något tvångsmedel användes.

Jag skulle därför helst se, om Kammaren ville bifalla Utskottets förslag med en liten förändring. Utskottet föreslår: »Inom Utskott skall omröstning med slutna sedlar alltid anställas i det fall, att sådan omröstning af tre ledamöter yrkas, äfvensom då vid öppen omröstning

rösterna befinnas lika delade». Åsigten, att det skulle fordras tre ledamöters yrkande för att få slutna votering, är något halft om halft, ty en sak är antingen rätt eller orätt. Jag kan icke inse, hvarför man skulle föranleda de närvarande att associera sig, så att de nödvändigt blefve tre, och anhåller derföre, att proposition må göras derom, att ifrågavarande § erhåller följande lydelse: »Inom Utskott skall omröstning med slutna sedlar alltid anställas i det fall, att sådan omröstning yrkas».

Herr Fåhræus: Det har väckt min förundran, att tvänne upplyste ledamöter af Kammaren uttalat sig så strängt mot Stats-Utskottets förfarande, då Utskottet beslutat öppen votering. Det synes mig, att man härigenom förrirat sig på ett fält som ligger utom föredragningsämnet. Detta rörer Tillfälliga Utskottets förslag, och afser icke någon ransakning af Stats-Utskottets åtgärder. Men då fråga blifvit väckt, om Utskottet befanns i sin goda rätt, då detta beslut fattades, måste jag, ehuru jag vid detta tillfälle ej tillhörde majoriteten, förklara, att enligt min åsigt Utskottet måst dertill hafva fullkomlig rättighet, då 48 § Riksdags-ordningen icke förbjuder öppen votering, utan tvärtom förutsätter, att sådan kan ega rum. Hvad Tillfälliga Utskottets förslag angår, har jag intet att deremot invända, utan får tillstyrka bifall till detsamma.

Herr vice Talmannen: Frågan om den större eller mindre lämpligheten af den öppna eller slutna voteringen anser jag icke kunna komma under öfvervägande, utan endast hvilketdera sättet är lagligt. På intet ställe i grundlagen antydes, att i Utskotten skall tillgå på annat sätt än i Kamrarne, och, då efter min uppfattning öppen votering är förbjuden i Kamrarne, måste den äfven vara det i Utskotten. 48 § Riksdags-ordningen, hvilken är likalydande med den förutvarande, innefattar enligt min åsigt bestämdt förbud mot öppen votering. I Utskotten liksom i Kamrarne kan en fråga afgöras genom acclamation, då ordföranden framställer proposition; men så snart det skall voteras, måste det ske med slutna sedlar. Detta är så mycket tydligare, som grundlagen icke säger, huru skall förfaras vid paria vota, då det voteras öppet. Att inom Kammare eller Utskott tillgripa ett voteringssätt, som icke upplyser huru man skall förhålla sig, när rösterna äro lika, dertill kan icke grundlagen gifva anledning. Jag anser, att den Utskottsordförande, som tillåter något annat voteringssätt, än det grundlagen tillstädjer, ej handlar i öfverensstämmelse med grundlagen. Ej heller anser jag Tillfälliga Utskottet befogadt att föreslå en paragraf af den lydelse, som förevarande. Jag instämmer med Friherre Sprengtporten, att Utskottets första hemställan måtte bifallas.

Herr Nordström: Då detta ärende första gången här var under pröfning, hade jag allaredan tillfälle, att yttra mina tankar derom, och förenar jag mig äfven nu med den talare, som näst före mig hade ordet, deruti, att grundlagen icke känner någon *öppen votering efter namnupprop*, utan endast en *sluten* sådan. Det gifves nemligen två slag af öppen votering; den solenna, efter namnupprop, och den, som

sker genom acclamation, med antingen *ja* eller *nej* uppå af ordföranden framställd proposition. Denna sednare är af grundlagen uttryckligen stadgad såsom det första sättet att utröna församlingens beslut, och när beslutet på denna väg ej kan utrönas, skall votering *med slutna sedlar* efter namnupprop anställas. Detta stadgas i 60 § af den nya Riksdags-ordningen; och som Utskotten icke äro annat, än delegationer af Kamrarne, tillsatta i ändamål att förbereda ärendena, är deraf en autonomisk följd, att äfven de, vid fattandet af sina beslut, böra iakttaga samma reglor, som gälla för Kamrarne, från hvilka de utgått, så vida ej annorledes uttryckligen är stadgad.

Till något sådant gifver dock 48 § Riksdags-ordningen ingen anledning. Det borde ej kunna undgå någons uppmärksamhet, att denna § icke ens har till ändamål, att der gifva någon regel för Utskotten, huruvida öppen eller slutna votering skall användas, utan endast att förklara, att »då omröstning med slutna sedlar anställas,» skall en sedel uttagas etc. Det positiva, som denna § vill bestämma, hänför sig således icke till omröstningens öppenhet eller slutenhet, utan endast till sedeln, som vid den slutna voteringen skall uttagas, och förgäfvat skall man, vid sådant förhållande, försöka att, med tillämpning af rigtiga lagtolkningsreglor, deraf draga någon slutsats till förmån för öppen votering efter namnupprop. Det har blifvit sagdt, att före och ända till år 1823 omröstningen inom Utskotten skett öppet, och att således den öppna voteringens vidtagande ånyo endast skulle vara en återgång till det gamla. Detta påstående tål vid en ganska väsendtlig rektifikation. Till år 1823 röstades äfven inom Utskotten *ståndsvis*, i följd af förut antydda uppfattning af Utskotten, att nemligen de, såsom delegationer af Stånden, äfven skulle såsom sådana bibehålla karakteren af sitt ursprung; och om då hvarje Stånds delegation för sig utan votering kom öfverens om innehållet af den röst, hvarmed den skulle uti Utskottets totalbeslut deltaga, var dervid intet att anmärka. Men sedan det år 1823 blifvit fastställt, att omröstning inom Utskotten skulle ske per capita, blef ock den *slutna* omröstningen der föreskrifven, i likhet med hvad enligt Riksdags-ordningen redan då var stadgad för omröstningen inom Ståndens plena.

Således, då nu fråga är om regeln, kan man vid öfvervägande af allt hvad både legislativt och historiskt till saken hörer icke komma till någon annan slutsats, än att, om det ock en eller annan gång kunnat utan anmärkning tillgå på ett mindre regelrätt sätt, likväl så snart en ledamot af ett Utskott önskar slutna omröstning, han står på grundlagens fasta botten och är ovilkorligen berättigad att få en sådan önskan uppfylld.

Visserligen är öppen votering, om också ej efter namnupprop, det äldsta omröstningssättet, äfvensom det är sannt att en sådan, ordnad på olika sätt i olika länder, ännu i flera konstitutionella stater eger rum. Orsakerna dertill äro flerehandade, och särskildt äfven att söka uti organisationen af de politiska partierna inom representant-kamrarne. Jag vill dock ej nu upptaga den högtärade Kammarens tid med att ingå i detaljerna af hithörande förhållanden. Ett anmärkningsvärdt tidstecken är det dock, att man just der med allvar begynnt öfverväga, huruvida icke den *slutna* omröstningen vore att föredraga framför den öppna, och det just uti

sjelfva den politiska sjelfständighetens intresse. En sådan företeelse saknar icke sin stora betydelse, och berättigar till frågan, hvarför man, omvänt, just hos oss nu önskar återgå till öppen votering? En tänkande man bör veta icke endast *hvad* han vill, utan ock *hvarför* han vill det. Men om detta *hvarför* hafva vi hittills helt och hållet lemnats i okunnighet. Vi veta endast, att Stats-Utskottet beslutat anställa omröstningarna öppet; men om motiven dertill känna vi ej mer, än hvad en af Utskottets ledamöter här antydt, eller att en man bör stå bakom sitt ord och vara sjelfständig. Som likväl detta är ett skäl af mycket allmänt innehåll, som ingenting närmare förklarar, kunde man nästan tro, att andra skäl kunna stå der bakom, att t. ex. ännu större vikt lägges på möjligheten att kunna kontrollera den s. k. sjelfständigheten, än på tillvaron af en verklig sådan. Men här möter oss en ny sida af saken. Hvilka äro de, som vilja tillmäta sig rättigheten, att kontrollera, d. v. s. bestämma en annans sjelfständighet och leda hans beslut? Hvilka äro de, som vid allmänna ärendens behandling vilja tillvälla sig magten, att gifva sina medbröder tillkänna, huru eller i hvilken riktning de skola votera, och att kontrollera huruvida denna deras vilja af en lydig klientel efterkommes? Hvarifrån komma desse chefer och hvarifrån hafva de hemtat sin magt? Grundlagarne känna dem icke; *de* vilja deremot, att riksdagsmannen ej skall vid utöfningen af sin befattning kunna bindas af andra föreskrifter, än Rikets Grundlagar. Det är alltså en sjelftagen magt, desse chefer vilja utöfva, hvarken mer eller mindre, och särskildt ur denna synpunkt är det allaredan af vikt, att ej genom några efter deras önsknings lämpade former understödja deras sträfvaanden. Menniskonaturen är mångsidig. Det finnes naturer, som icke af något kunna rubbas eller afskräckas, då det gäller att uttala sin ärliga och fasta öfvertygelse; det finnes andra, som sakna denna styrka, vare sig af vanlig undfallenhet eller af andra skäl, och hos hvilka chefernes vink är tillräcklig att tillbakahålla de bästa föresatser. Om det är ett sådant parti-regemente, man åsyftar, så är det af stor vikt för det allmänna att i god tid söka förebygga det.

Nu förevarande förslag, att *tre ledamöters* samstämmiga vilja skulle erfordras, för att inom Utskott slutet votering borde anställas, anser jag, för min del vara ett accomodations-förslag, som saknar stöd i grundlagarne. Det betager hvarje riksdagsman hans i grundlagarne fastställda rätt att icke behöfva deltaga i annan, än slutet omröstning. Förändras det deremot derhän, att, såsom en föregående talare hemställt, slutet omröstning, i fall af behof, borde anställas, så snart *en enda* ledamot derpå yrkar, vill jag som tillförene godkänt det Tillfälliga Utskottets uti sitt första i denna fråga afgifna betänkande framställda förslag, äfven med min röst nu understödja förslaget med denna ändring, emedan derigenom hvars och ens grundlagsenliga rätt uti ifrågarande afseende skulle förblifva orubbad och bevarad.

Herr Dickson, Axel: Då jag väckt en motion, att alla omröstningar, så väl i Kamrarne som i Utskotten, skulle ske öppet, kunde det förefalla besynnerligt, om jag ej yttrade mig i förevarande fråga. Lagen säger, att grundlagen skall tolkas efter ordalydelsen, och, om man läser 48 § Riksdags-ordningen på detta sätt, kan den ej tydas

annorlunda än att öppen votering är tillåten. En talare har sagt, att det vore tidsförlust att hafva öppen votering. Jag tycker tvärtom, att det skulle medföra tidsbesparing.

En annan fördel af detta voteringssätt är den, att Kammaren, som väljer sina Utskotts-ledamöter, äfven har rättighet få höra, huru de yttra sig; men då mången saknar denna förmåga, har han först vid voteringen tillfälle att framställa sina åsikter och detta kan ske vid en öppen, men ej vid en sluten votering. En annan talare har sagt, att man ämnar borttaga den öppna voteringen i de länder, der den finnes. Jag tror att detta är ett misstag. I England voteras öppet i underhuset; äfven i öfverhuset, hvars medlemmar sitta der till följd af börd eller innehafvande embete, har de sednare ären tillgått på samma sätt. Det är icke i fråga om omröstning, utan i fråga om val, man i England önskar en förändring. Den, som är vald, är skyldig sina kommittenter uppgifter om hur hans mening varit och detta kan icke kontrolleras på annat sätt än genom öppen votering.

Jag tillstyrker bifall till Utskottets förslag.

Grefve Mörner: Jag har begärt ordet för att förena mig i det af Herr Schartau framställda förslag, som har den fördelen att vara kortare och leda till samma resultat, som det af mig väckta, ty det är klart, att, om vid öppen omröstning rösterna utfalla lika, finnes det alltid någon, som begär sluten votering. Med anledning af hvad den siste värde talaren yttrat om den kontroll, som skulle erhållas genom den öppna voteringen, får jag blott anmärka, att för att nå detta mål måste annoteras, huru vid hvarje beslut hvar och en röstat. På annat sätt kan man ej få reda derpå. Den som har en klientel att disponera, torde nog föra bok öfver huru densamma röstar; men om denna kontroll bidrager till den så mycket omtalade sjelfständigheten, lemnar jag derhän. Erfarenheten har visat, att äfven vid slutna voteringar chefer vetat bereda sig tillfälle att kontrollera sina klienter. Då förra gången denna fråga diskuterades, omnämnde jag, att under Frihetstiden exempel funnos deruppå att de voterande framburo voteringssedlarne i munnen för att ej kunna misstänkas, att under framgåendet till voteringsurnan bortbyta desamma. Det är märkligt nog att här anse de, som företrädesvis gälla som liberala, den öppna voteringen som ett kriterium på sjelfständighet, då deremot det i England är just det radikala partiet, som yrkar på den slutna voteringen såsom ett nödvändigt vilkor för att bevara densamma.

Herr Ekenman: Utan tvifvel äro Utskotten delegationer af Riksdagens Kammare; men deraf följer icke, att ju icke ett annat arbets-sätt skulle kunna användas der än i Kamrarne. Jag finner äfven detta af 48 § Riksdags-ordningen, som säger, »att då inom Utskott omröstning med *slutna sedlar* anställles etc. etc.»; och härmed lär väl menas, att äfven öppen omröstning kan ega rum. Hade man åsyftat något sådant, som att omröstningen alltid skulle vara slutna, så hade äfven redaktionen blifvit annorlunda.

Jag tror att den öppna voteringen är regel och den slutna undantag, samt anser, att hvarje Utskott har rättighet att följa hvad voterings-

sätt den behagar, och att följaktligen Stats-Utskottet var i sin fulla rätt, då det beslutade sig för den öppna voteringen. Det hade i mitt tycke varit bättre, om man lemnat denna fråga oberörd; men då man icke ansett sig kunna göra det, har Tillfälliga Utskottet lagligen löst sin uppgift, då det föreslagit öppen votering som regel och slutet, då omständigheterna så kräfva. Jag skulle heldre sett, om det endast behöfts en ledamot för att få slutet votering; men man har kanske ansett, att det skulle draga för mycken tid och därför velat, att det skulle vara flera.

Jag tillstyrker bifall till Utskottets förslag.

Herr Wærn: Jag hade icke ämnat begära ordet i denna debatt, då jag redan förra gången yttrat mig i frågan och äfven reserverat mig, emedan jag ej kunde instämma i Utskottets motiver. Orsaken att jag ånyo uppträder är den, att här fällts yttranden, som bragt på tal en fråga, som jag trodde redan vara afgjord. Det har både af Grefve Wachtmeister och mig blifvit ådagalagdt, att till år 1823 öppen votering icke allenast varit tillåten, utan mest bruklig, och hade med den vid ofvannämnda års riksdag i 38 § gjorda ändringen meningen varit att i stället antaga det slutna voteringssättet som regel, så hade detta säkert uttryckts i bestämdare ordalag. Jag kan då icke fatta, huru det är möjligt att påstå, att grundlagen endast tillåter slutet votering. Jag måste äfven åter upprepa, att om det verkligen vore förhållandet, att grundlagen endast tillåter slutet votering, så skulle dessa reglementariska stadganden innefatta en grundlagsförändring och kunde då icke behandlas på detta sätt. Jag trodde, att vid förra öfverläggningen i detta ämne blifvit tillräckligt bevisadt, — och Utskottet har ej heller kunnat förneka det, — att det icke är nödvändigt och till och med vid många tillfällen mindre lämpligt, att Utskotten hafva samma arbetssätt som Kamrarne. Jag ingick då i detaljer och visade från paragraf till paragraf till hvilka absurditeter detta kunde leda. Ett upprepande häraf skulle dock alltför mycket taga tiden i anspråk. Nu är frågan, om det Tillfälliga Utskottets förslag är lämpligt eller ej.

Jag vill icke fästa mig vid de förslag, som blifvit gjorda, att vid paria vota, lottnings skulle anställas eller ordföranden hafva utslagsrösten. Jag tror, att dessa förslag skulle alltför mycket strida mot den ordning, som hittills blifvit följd. Jag tror dock, att man heldre ser, att det bestämmes på det förra sättet. Man har äfven föreslagit, att, om en ledamot begär slutet votering, så skall sådan anställas. Jag anser att, om det skall bero af en minoritet att få öppen votering, det åtminstone icke bör bero af detta antal. För min del är jag öfvertygad om, att sjelfständigheten icke kan bättre bevaras än derigenom att hvar och en säger sin åsigt utan mellantal; men om någon anser den slutna voteringen mera tryggande i detta hänseende, så måste man medgifva det. Men hvilken skillnad är det ej om man säger, att det endast behöfs en person för att få slutet votering. Det är ett fullkomligt godtycke.

Kan man väl tänka sig, att inom ett Utskott, som består af 16 personer, icke två skulle understödja honom. Får han ej två ledamöter med sig, så anser jag fullkomligt obehöfligt att fästa afseende vid hans åsigt. Man kan då tryggt antaga, att det blott är en nyck. Får han

deremot två ledamöter med sig, så är det bevis på, att en sådan mening som hans finnes inom Utskottet.

Jag har ingenting emot Utskottets förslag; jag vill blott bestrida att en grundlagsändring kan ske på detta sätt.

Grefve Ehrensvärd: Kammaren kan vara trött, och jag skall därför blifva helt kort. Kammarens främste ledamot har fällt ett yttrande, som jag anser mig böra besvara. Herr vice Talmannen började med att säga: här är icke fråga om hvilket voteringsätt är lämpligt, utan endast hvilket som är lagligt.» Så långt är jag af samma tanke, som den ärade talaren.

Jag skall icke, såsom andra talare, hemta exempel från främmande länder och icke heller vill jag söka utforska de motiver, som Stats-Utskottet kan hafva haft att antaga den öppna voteringen inom Utskottet; äfven i afseende derå delar jag Herr vice Talmannens åsigt, men då Herr vice Talmannen sedermera leder sig till den slutsats, att den öppna omröstningen är olaglig och att den Utskotts ordförande, som tillåter detta voteringsätt, begår en olaglighet, så kan jag icke längre instämma med honom, utan måste deremot inlägga en protest. Jag kan icke finna, att 48 och 60 §§ Riksdags-ordningen, och det är på dem, som vi endast ha att fästa afseende, gifva för handen, att voteringen skall ske på samma sätt i Utskotten, som i Kammaren. Hade detta varit lagstiftarens mening, så hade icke en särskild paragraf om voteringen i Utskotten behöfts införas. Det hade då varit tillräckligt att i 60:de §:n intaga det stadgande, att Utskotten skola votera på samma sätt som Kamrarne. Men då detta icke har skett, måste meningen vara, att Utskotten kunna votera på annat sätt än Kamrarne, eller på det sätt som Utskotten sjelfva finna lämpligast. Derföre då 48:de §:n säger, »att då omröstning med slutna sedlar anställles» o. s. v., ligger just deri, efter mitt förmenande, att omröstning äfven kan ske öppet. Man skulle annars hafva begagnat samma ord som i § 60, eller några andra, som innebure föreskrift om att vid omröstning, hvilken alltid sker med slutna sedlar, skall en sedel afläggas, eller något dylikt. Omröstning kan ske på flera sätt; såväl i England, som Norge och Danmark känner man det; sättet är ligkiltigt; hufvudsaken är om Utskotten hafva rätt eller icke att votera öppet, och jag kan ej finna annat, än att Utskotten enligt grundlagen hafva en sådan rätt.

Då jag icke kan biträda Herr vice Talmannens motsatta åsigt, kan jag icke heller dela den, att den ordförande, som inom Utskottet tillåter öppen votering, begår en olaglighet. Jag vill sopa rent för min egen dörr, som man säger, och ber derföre att få tillkännagifva att i det Utskott, hvars ordförande jag har äran vara, hafva vi hela tiden voterat öppen. Ingen har ansett att någon olaglighet härigenom skedde, och ingen har ansett att hans åsigt blifvit undertryckt. Fastän jag anser att Utskotten hafva laglig rätt att anställa öppen omröstning, tror jag dock man icke kan helt och hållet undertrycka den slutna voteringen inom dem, och då jag icke kan gilla det Tillfälliga Utskottets förslag, skulle jag helst vilja ansluta mig till det af Grefve Mörner framställda. Då emellertid Herr Grefven har återtagit detta och förenat sig med Herr Schartau, återstår för mig icke annat än att äfven göra det. Jag

anser nemligen för min del, att Utskottets förslag, om att slutna votering skall anställas, då 3 ledamöter yrka det, saknar allt stöd i grundlagen. På grund häraf får jag tillstyrka afslag å det Tillfälliga Utskottets förslag och förenar mig med Herr Schartau. Helst skulle jag dock sett, att man lemnade åt Utskotten att sjelfva bestämma sin arbetsordning, på sätt de funno det för ärendenas säkra och skyndsamma gång lämpligast.

Friherre Sprengtporten: Jag ber blott att få tillkännagifva, att jag instämmer i Herr Schartaus förslag.

Herr vice Talmannen: I sjelfva saken ber jag blott få upprepa det skäl, som ligger till grund för min åsigt om grundlagens mening i detta fall, nemligen att grundlagen icke kan antagas tillåta ett voteringssätt, som är oanvändbart i brist på stadganden, huru man skall förhålla sig vid paria vota. Jag instämmer med Friherre Sprengtporten och förenar mig i Herr Schartaus förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, förmälte Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till Utskottets förevarande Utlåtande, dels af Herr von Gegerfelt, att Kammaren, med afslag å Utlåtandet, måtte besluta, att det föreslagna stadgandet skulle lyda sålunda: »Inom Utskott skall omröstning ske öppet, om ej Utskottet annorlunda beslutar. Befinnas vid öppen omröstning meningarne vara lika delade, skall lottning dem emellan anställas;» dels af Herr Schartau, att Kammaren måtte afslå Utlåtandet och antaga ett stadgande af följande innehåll: »Inom Utskott skall omröstning med slutna sedlar alltid anställas i det fall, att sådan omröstning yrkas;» och dels slutligen af Herr Landgren, att Utlåtandet skulle afslås och det beslut endast fattas: att, i händelse af lika röstetal vid öppen omröstning inom Utskott, den mening segrar, som ordföranden biträddt.»

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till merberörda Utlåtande, hvarvid svarades många nej jemte några ja, sedermera proposition på antagande af Herr von Gegerfelts förslag, hvartill svarades nej, vidare proposition på bifall till Herr Schartaus förslag, då svaren utföllo med många ja jemte några nej, och slutligen proposition på fattande af ett sådant beslut, som Herr Landgren föreslagit, hvilken proposition med nej besvarades; hvarefter och sedan proposition på antagande af Herr Schartaus förslag förnyats samt med talrika ja och några nej besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Sedan votering begärts, samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att Kammaren borde bestämma, huruvida kontra-proposition vid den begärda voteringen skulle innefatta bifall till Utlåtandet, eller antagande af Herr von Gegerfelts förslag, eller bifall till Herr Landgrens yrkande; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition derå, att bifall till Utlåtandet skulle intagas i kontra-propositionen vid den blif-

vande voteringen; och då dervid svarades många ja jemte ett eller annat nej, förklarades ja hafva varit öfvervägande.

Uppsattes och justerades följande voterings-proposition:

»Den som vill, att Kammaren, med afslag å dess Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 11, skall besluta, att i de reglementariska föreskrifterna för Riksdagen skall införas en ny § 16, med följande lydelse: »Inom Utskott skall omröstning med slutna sedlar alltid anställas i det fall, att sådan omröstning yrkas»; röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, bifaller Kammaren Utskottets ifrågavarande Utlåtande.»

Sedan voterings-propositionen blifvit anslagen, verkställdes omröstningen; och befunnos vid dess slut rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 53;

Nej — 7.

Grefve Mörner, Carl Göran, anförde skriftligen:

Det kan visserligen i allmänhet anses icke blott öfverflödigt, utan till och med olämpligt, att den, som under ett ärendes behandling i Kammaren icke allenast deltagit i diskussionen och sålunda haft tillfälle att framställa sina åsigter, utan äfven genom anhållan om votering sökt att, så vidt af honom kunnat bero, göra dem gällande, sedermera nedlägger reservation emot det fattade beslutet. Men om detta beslut berört någon af hufvudgrunderna för den konstitutionella rätten i samhället, synes mig en giltig ursäkt för ett undantag dock kunna förefinnas, och så är, enligt mitt förmenande, förhållandet med det beslut, hvarigenom Kammarens majoritet i sistlidne Lördags plenum förklarade att stadgandena i lagen angående efterbildning af konstverk kunde, under förutsättning af reciprocitet, delvis eller i deras helhet af Konungen förklaras tillämpliga jemväl i afseende å efterbildning af främmande konstnärs arbete, som utom Riket finnes.

Emot detta beslut får jag derföre mig reservera:

emedan genom denna åt Konungen *ensam* medgifna rättighet att förklara, att en af båda Statsmagterna besluten lag skall vid rättsförhållandens bedömande blott delvis tillämpas, en vådlig rubbning synes mig hafva skett uti den, genom 87:de §:n Regeringsformen, Svenska folket tillförsäkrade rätt, att icke Konungen må utan Riksdagens samtycke, och icke Riksdagen utan Konungens, någon ny lag göra eller gammal afskaffa, och att sådan förut stiftad lag ej heller kan utan Riksdagens samtycke af Konungen förändras;

emedan ett sådant afstående af Riksdagens lagstiftningsrätt icke, då numera Riksdagar årligen återkomma, synes mig af något verkligt behof påkalladt;

emedan någon fördel för landet i sin helhet icke, såvidt jag kan förstå, kan blifva att från den beslutade undantagslagen hemta, hvar-

emot ej omöjligt förefaller, att förvecklingar med främmande magter och svårigheter vid förändringar i sjelfva lagen kunna komma att uppstå, derest en revision af densamma kan blifva erforderlig, efter det den lagts till grund för öfverenskommelser med andra stater;

emedan, om äfven det förtroendevotum, som majoriteten genom sitt bifall till undantagsstadgandet gifvit den nuvarande ministären, är aldrig så väl förtjent, följderna af detta votum dock ej äro inskränkta till endast denna ministørs tillvaro, utan skola fortfara ända till dess Konungen tilläfventyrs kan behaga till Riksdagen återlemna den nu afstådda magten;

och slutligen, emedan det fattade beslutet synes mig utgöra ett prejudikat af för framtiden eftertänklig beskaffenhet.

Upplästes och godkändes Riksdagens Kansli-deputerades nedannämnda förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser till Kongl. Maj:t samt Riksdagens förordnanden, nemligen:

N:o 6, angående verkställd omröstning öfver Högsta domstolens ledamöter;

N:o 7, angående val af Justitie-ombudsman och hans suppleant,

N:o 8, för Advokat-fiskalen m. m. N. A. Fröman att vara Riksdagens Justitie-ombudsman;

N:o 9, för Expeditions-chefen m. m., F. F. Huss att vara Riksdagens Justitie-ombudsmans Suppleant; samt

N:o 10, för de utsedde ledamöterna i Tryckfrihets-komitéen.

Anmälades och bordlades, från nedannämnda Utskott och Andra Kammaren ankomna Utlåtanden, Betänkanden, Memorial och protokollsutdrag, nemligen från

Konstitutions-Utskottet:

N:o 5, angående väckt motion, om ett tillägg till 16 § 1 mom. Riksdags-ordningen;

Bevillnings-Utskottet:

N:o 8, i anledning af en inom Andra Kammaren väckt motion, om beskattning af den inhemska hvitbetssocker-tillverkningen;

Banko-Utskottet:

N:o 9, med förslag till ändringar i 5:te artikeln af Bankoreglementet;

N:o 10, med förslag till ändringar i 6:te och 7:de artiklarne af Bankoreglementet;

N:o 11, med förslag till ändringar i 8:de artikeln af Bankoreglementet, om diskont- och lånekontoren;

N:o 12, angående föreskrifterna i 9:de och 10:de artiklarne af Bankoreglementet;

N:o 13, med förslag rörande användandet af den sedan 1865 års början upplupna bankovinst;

N:o 14, i anledning af Herr Grefve C. G. Mörners och Herr Erik Olssons motioner rörande enskilda banker;

Lag-Utskottet:

N:o 44, i anledning af väckta motioner, om ändring i vissa delar af gällande Konkurslag;

N:o 45, i anledning af väckt motion, om ändring af den i gällande legostadga bestämda flyttningstid;

N:o 46, i anledning af väckt motion, om ett tillägg till 17 Kap. 18 § Handels-balken, i fråga om rätt till betalning i konkurs för fordran på grund af borgen;

N:o 47, i anledning af väckt motion, om ändring i Kongl. Förordningen angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof den 14 April 1866;

N:o 48, i anledning af väckt motion, om ändring i 2 Kap. 10 § Strafflagen;

N:o 49, i anledning af väckt motion, om skyldighet att underhålla bostadshus åt extra provincial-läkare;

N:o 50, i anledning af väckta motioner, om ändring af gällande stadganden i fråga om skyldighet att bygga och underhålla allmänna vägar och broar;

N:o 51, i anledning af väckta motioner, rörande indelning och underhåll af byvägar;

N:o 52, i anledning af väckt motion, rörande rättighet för snöplog-lag att nedtaga vissa hägnader;

Andra Kammaran:

N:o 159, med delgifvande af Kammarans beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts Betänkande N:o 10, i anledning af väckt motion om upphäfvande af stadgandet i 11 § af Kongl. Instruktionen för Serafimerordens-gillet den 28 April 1791, i fråga om ordens-gillet rätt att lösa till skatte försålda hospitalshemman, då desamma säljas utom börd; samt

N:o 160, med delgifvande af Kammarans beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts Betänkande N:o 12, i anledning af väckt motion, om befrielse för skeppare å Svenska, från inrikes orter kommande fartyg eller båtar att, vid insegling förbi någotdera af inloppen Furusund, Södertelje, Sandhamn eller Dalarö, anlägga för undergående af tullvisitation.

Kammaran åtskiljdes kl. 4 e. m.

In fidem
O. Brakel.